

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**INTEGRACE DĚTÍ - CIZINCŮ V ČESKÉM ŠKOLSTVÍ
V PŘÍBRAMSKÉM REGIONU**

Autor práce: Lucie Klímová

Studijní obor: Regionální studia

Forma studia: Kombinované studium

Vedoucí práce: PhDr. Lenka Havelková

Katedra: Katedra společenských věd

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. V platném znění.

.....

Děkuji vedoucí bakalářské práce PhDr. Lence Havelkové za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

KLÍMOVÁ, L. *Integrace dětí - cizinců v českém školství v příbramském regionu* : bakalářská práce. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2011. 60 s. Vedoucí bakalářské práce : PhDr. Lenka Havelková.

Klíčová slova : integrace cizinců, multikulturní společnost, národnostní menšina, poradenské instituce pro cizince, vzdělávání cizinců, základní škola

Bakalářská práce řeší problematiku multikulturní společnosti v České republice a hodnotí její současný stav, porovnává nejvíce zastoupené národnostní menšiny, jejich charakteristiku a přizpůsobení se českému prostředí. Práce analyzuje přístupy přijímání cizinců do české společnosti i s tím spojené obtíže, uvádí možnosti odstraňování negativních předsudků vůči cizincům, zdůrazňuje význam multikulturní výchovy a interkulturního vzdělávání pro formování pozitivních postojů vůči cizincům v multikulturní společnosti. V praktické části práce je proveden průzkum spokojenosti žáků – cizinců a jejich rodičů se vzděláváním v českém školním prostředí a jsou rovněž zjišťovány postoje českých žáků vůči žákům – cizincům. Práce také vyhodnocuje obecnou orientaci cizinců v majoritní společnosti a vztahy k ní.

ABSTRACT

KLÍMOVÁ, L. *The integration of children - foreigners in the Czech educational system in Příbram region : Bachelor thesis*. České Budějovice : The College of European and Regional Studies, o. p. s., 2011. 60 p. Tutor : PhDr. Lenka Havelková

Key words: integration of foreigners, multicultural society, national minority, consulting institutions for foreigners, education of foreigners, primary school

The bachelor thesis deals with problems of multicultural society in the Czech Republic and evaluates its current state, compares the most represented national minorities, their characteristics and adaption to the Czech surroundings. This thesis analyses approaches to receiving foreigners into the Czech society and problems related, mentions possibilities of removing negative prejudice towards the foreigners, stresses the importance of multicultural education and intercultural education for the formation of positive positions towards foreigners in a multicultural society. In the practical part of this thesis there is a satisfaction survey of pupils – foreigners and their parents with education in the Czech school and there is also finding position of Czech pupils towards pupils – foreigners. The thesis also analyses the general orientation of foreigners in majority society and relations with it.

OBSAH

ÚVOD.....	7
1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE.....	9
2 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ MULTIKULTURNÍ SPOLEČNOSTI A MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY	10
3 MULTIKULTURNÍ ROZDÍLY V NÁRODNOSTNÍCH MENŠINÁCH	12
3.1 VÝVOJ INTEGRACE CIZINCŮ V ČESKÉ REPUBLICE V LETECH 2000 – 2010	12
3.2 NÁRODNOSTNÍ MENŠINY V PŘÍBRAMSKÉM REGIONU	14
3.3 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA A IDENTITA JEDNOTLIVÝCH MENŠIN	15
3.3.1 <i>Ukrajinci</i>	16
3.3.2 <i>Vietnamci</i>	18
3.3.3 <i>Rusové</i>	19
4 KULTURA, ZVYKY A ŽIVOTNÍ STYL MENŠIN	21
4.1 SDÍLENÍ DVOU KULTURNÍCH TVÁŘÍ	21
4.2 ROZDÍLY VE VÝCHOVĚ A JAZYKOVÉ KOMUNIKACI	23
4.2.1 <i>Postavení v rodině a role rodičů</i>	27
4.2.2 <i>Rodinné zvyky a způsoby životního stylu vybraných menšin</i>	28
4.2.3 <i>Přizpůsobení se českému prostředí</i>	29
5 INTEGRACE DĚTÍ - CIZINCŮ VE ŠKOLÁCH	31
5.1 MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA A INTERKULTURNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	31
5.2 PŘIJETÍ ŽÁKŮ – CIZINCŮ V ČESKÝCH ŠKOLÁCH.....	34
5.2.1 <i>Vzájemné reakce českých žáků a žáků - cizinců</i>	37
5.2.2 <i>Zkušenosti učitelů a rodičů v oblasti vzdělávání cizinců</i>	42
5.3 VÝZKUM: SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ ŠETŘENÍ.....	45
6 RASISMUS, XENOFOBIE A ŠIKANA VE ŠKOLNÍM PROSTŘEDÍ	47
6.1 NEJČASTĚJŠÍ PŘEKÁŽKY ZAČLENĚNÍ DO NOVÉHO KOLEKTIVU	47
6.2 TOLERANCE JAKO PODMÍNKU ZMĚNY POSTAVENÍ CIZINCŮ VE SPOLEČNOSTI.....	50
7 SPOLUPRÁCE CÍLOVÉ SKUPINY S ČESKÝMI ÚŘADY	51
7.1 REGIONÁLNÍ INSTITUCE, KTERÉ NABÍZEJÍ POMOC A PĚČI O CIZINCE.....	51
ZÁVĚR	54
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	56
PŘÍLOHY	60

ÚVOD

Česká republika je novou imigrační zemí, od roku 1990 narostl počet cizinců v zemi desetinásobně. S pádem totalitních režimů ve střední a východní Evropě a po rozpadu Sovětského svazu přichází období společenských proměn. Děti a mladí lidé jsou konfrontováni s různými vyznáními, životními styly, sexuální orientací či barvou pleti svých spolužáků. Ve školním prostředí přibývá žáků a studentů jiných kultur a je potřeba hledat správné cesty pro jejich integraci. Ale jak toho dosáhnout? Česko nemá s integrací cizinců ještě dostatečné zkušenosti a navíc je kulturně dosti jednotvárné, přestože se dnes často mluví a píše o cizincích a multikulturní výchově, vychází řada potřebné literatury, různé časopisy a dostupné jsou také zajímavé internetové stránky o této problematice.

Integraci chápeme jako proces vzájemného pochopení odlišných kultur a jejich začlenění do společnosti. Existuje mnoho center a organizací, které se zabývají integrací, migrací a novými příležitostmi pro cizince. Český školský systém se tváří v tvář společenské situaci a multikultuře nachází spíše ve stádiu experimentů, jelikož doposud není zaveden ucelený přístup pro vzdělávání, které by odpovídalo specifickým jazykovým, kulturním a psycho-sociálním potřebám cizinců. Moderní společnost by však na politické, společenské i kulturní úrovni měla aktivně podnikat takové integrační kroky, které by umožnily imigrantům podílet se na společenském, hospodářském, politickém a kulturním životě té země, v níž našli svůj nový domov. Dokonce podle odborníků mohou být cizinci přínosem jak v pracovním procesu, tak pro vyrovnání demografického propadu české společnosti. Bakalářská práce přispěje do diskuze autorů, kteří se zabývají problematikou integrace a multikultury, a provede analýzu integrace dětí konkrétně v příbramském regionu a jejích proměn během posledních deseti let. Výsledky vlastního výzkumu budou konfrontovány s díly českých i zahraničních autorů odborné literatury, například Jan Průcha, Tatjana Šišková, Jan Niessen, Barnabas Kindersley a další.

Fenomén přistěhovalectví a pochopení jiných kultur se dotýká celé české společnosti, ovlivňuje ji a vytváří na každého z nás tlak zamyslet se nad svou vlastní schopností tolerance vůči osobám z odlišného kulturního prostředí. Samozřejmě vždy jde o oboustranný proces, do něhož se musí aktivně zapojit také sami imigranti.

Bakalářská práce pojednává o aktuální problematice integrace a vlivu multikultury na české prostředí, zabývá se integrací dětí z Ukrajiny, Ruska a Vietnamu, které jsou nejvíce zastoupeny nejen v našem regionu, ale také na území celé České republiky. Rodiče těchto dětí k nám přišli hledat nové pracovní a životní příležitosti. Nově příchozí děti - cizinci se v českém prostředí potýkají s mnoha překážkami a zátěžovými situacemi – se ztrátou kamarádů v zemi původu, s novým kulturním a jazykovým prostředím a někdy se společenskou izolací. V práci jsou řešeny také projevy rasismu, xenofobie a šikany spojené s procesem integrace převážně ve školním prostředí. Pro české učitele představují tito žáci z pedagogického hlediska novou výzvu, jak s nimi pracovat. Tyto trendy s sebou přináší řadu legislativních otázek azylové politiky nebo zákonů o pobytu cizinců a také další vývoj počtu ekonomicky aktivních na trhu práce. Na základě analýzy je rovněž zjišťována spolupráce cílové skupiny s českými úřady.

Globalizační procesy, které zjednodušily dopravu a komunikaci, dokázaly vedle obecně diskutovaných ekonomických aspektů sehrát významnou úlohu i ve změně forem pohybu obyvatel po celém světě a podporují tak významně rozvoj migrace, multikultury a integrace, tedy zájem na utváření bezpečného prostředí a porozumění odlišnostem v multikulturním prostředí. Těmito hledisky je důležité se zabývat nejen v daný okamžik, ale především dále do budoucnosti. Je třeba začít vytvářet adekvátní prostředí již od mateřských škol přes celý vzdělávací systém České republiky a zapojit děti - cizince do procesu chápání a respektování jiných kultur.

1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Hlavním cílem bakalářské práce je popsat a zhodnotit integrační proces a jeho výsledky u žáků - cizinců v českém vzdělávacím systému.

Práce si zároveň klade několik dílčích cílů: zjistit národnostní složení cizinců žijících na území České republiky a v příbramském regionu; charakterizovat jednotlivé národnostní skupiny jednak v obecných souvislostech, jednak z hlediska integrace dětí – příslušníků těchto menšin do vzdělávacího systému; definovat principy vzdělávání cizinců; charakterizovat integrační proces a jeho rozdíly u jednotlivých komunit žijících v našem regionu; zhodnotit spolupráci českých úřadů a institucí, které se zabývají touto skupinou, a možnosti poradenských služeb pro cizince v příbramském regionu.

Klíčovou část bakalářské práce tvoří výzkum integrace dětí – cizinců v konkrétní základní škole, který si klade za cíl zhodnocení úspěšnosti celkové integrace dětí – cizinců, zjištění postojů českých dětí vůči žákům - cizinců a naopak postojů žáků – cizinců k české škole.

Teoretická část práce bude zaměřena na aktuální problém integrace žáků – cizinců a jejich zařazení do vzdělávacího procesu v obecnějších souvislostech. Budou vymezeny základní pojmy dané problematiky a rozdíly daných kulturních menšin. Bakalářská práce bude analyzovat a srovnávat přístupy přijímání cizinců do společnosti. Proč je integrace cizinců důležitá? Co je multikulturní výchova a jak je potřebná ve školním vzdělávání? S jakými problémy se u nás cizinci potýkají? Cítí se zde jako doma? Nejen tyto klíčové otázky budou v této bakalářské práci zkoumány.

Výzkumná část bakalářské práce bude rozdělena do jednotlivých okruhů, přičemž pro zjišťování údajů bude využita metoda dotazníkového šetření a metoda řízených rozhovorů s žáky – cizinci a jejich rodiči.

Zmapování oblasti integrace cizinců v našem regionu přispěje k vyšší úrovni již poskytovaných služeb a poradenství, které patří mezi základní předpoklady změn k lepší budoucnosti. Téma bakalářské práce by tak mělo posloužit orientaci v dané problematice a informovat českou veřejnost, která byla po desetiletí zvyklá na etnickou a kulturní jednotvárnost a která si jen stěží dovede představit, jaké problémy mohou mít cizinci žijící v České republice se vzděláváním v České republice a nejen s ním.

2 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ MULTIKULTURNÍ SPOLEČNOSTI A MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY

- **Cizinec** – „fyzická osoba, která není občanem státu, z jehož hlediska se tento stav posuzuje. Cizinec je na území státu, jehož není občanem, podřízen jeho územní výsosti, ale svým státním občanstvím zůstává vázán ke svému státu.“¹
- **Identita** – „vztah mezi dvěma nebo více jevy, jež se shodují ve všech vlastnostech. Vztah sounáležitosti jedince k instituci, organizaci, státu, národu.“²
- **Imigrace** – „přistěhování, příchod jedince nebo skupiny z jedné země do jiné, nazíráno z hlediska země, do níž se jedinec či skupina přestěhovává.“³
- **Integrace** – „ucelení, sjednocení, stav či proces začleňování jednotlivce nebo skupin do stejného sociálního celku (kolektivu, společnosti). Jedinci nebo začleňované kolektivy si osvojují pravidla a zvyky kolektivu a současně s tím je kolektiv postupně přijímá jako plnoprávné členy.“⁴
- **Interkulturní komunikace** – „je termín označující procesy interakce a sdělování probíhající v nejrůznějších typech situací, při nichž jsou komunikujícími partnery příslušníci jazykově a nebo kulturně odlišných etnik, národů, rasových či náboženských společenství. Tato komunikace je determinována specifíčnostmi jazyků, kultur, mentalit a hodnotových systémů komunikujících partnerů.“⁵
- **Kultura** – „je celistvý systém významů, hodnot a společenských norem, kterými se řídí členové dané společnosti a které prostřednictvím socializace předávají dalším generacím.“⁶
- **Migrace** – „přesídlování lidí uvnitř jedné země nebo do jiné země z důvodů ekonomických, politických aj. Z pedagogického hlediska nabývá dnes na důležitosti

---

¹ BARTÁK, J. et al. *Encyklopedický slovník*. Praha, 1993, s. 170.

² BARTÁK, J. et al. *Encyklopedický slovník*. Praha, 1993, s. 430.

³ ABRAHÁMOVÁ, J. et al. *Všeobecná encyklopedie Diderot*. Praha, 1999, s. 358.

⁴ ŠTĚPÁNEK, M. et al. *Ilustrovaný encyklopedický slovník*. Praha, 1980, s. 940.

⁵ PRŮCHA, J. *Interkulturní komunikace*. Praha, 2010, s. 16.

⁶ PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova : Teorie-praxe-výzkum*. Praha, 2001, s. 32.

vzhledem k nutnosti vzdělávat děti imigrantů (přistěhovalců), často z velmi odlišných etnických skupin s odlišnou kulturou, jazykem, náboženstvím.“⁷

- **Multikulturní výchova** – „vyjadřuje snahy vytvářet prostřednictvím vzdělávacích programů způsobilost lidí chápat a respektovat i jiné kultury než svou vlastní. Má značný praktický význam vzhledem k vytváření postojů vůči imigrantům, příslušníkům jiných národů, ras apod.“⁸
- **Národ** – „je osobité a uvědomělé kulturní a politické společenství, na jehož utváření mají největší vliv společné dějiny a společné území.“⁹
- **Národnost** – „je obvykle chápána jako příslušnost k určitému národu nebo etniku. Příslušnost ke skupině osob se společným původem, kulturou, případně jazykem, náboženstvím nebo jinou charakteristikou, které ji odlišují od ostatní populace.“¹⁰
- **Národnostní menšina** – „je společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početnou menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo. Příslušníkem národnostní menšiny je občan České republiky, který se hlásí k jiné než české národnosti a projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími, kteří se hlásí ke stejné národnosti.“¹¹

---

⁷ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha, 2003, s. 155.

⁸ PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova : Teorie-praxe-výzkum*. Praha, 2001, s. 41.

⁹ PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova : Teorie-praxe-výzkum*. Praha, 2001, s. 21.

¹⁰ PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova*. Praha, 2006, s. 37.

¹¹ ŠÍŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v české republice*. Praha, 2001, s. 32.

3 MULTIKULTURNÍ ROZDÍLY V NÁRODNOSTNÍCH MENŠINÁCH

Situace v České republice je v důsledku historického vývoje problematická v přijímání integrace cizinců především v oblasti legislativy. Nový trend zvyšování počtu cizinců, kteří pobývají v České republice, je signálem podstatné změny národnostního složení státu a tedy i českých škol, které se s touto situací musí vypořádat. Termíny multikulturní či interkulturní výchovy jsou podle nových vzdělávacích programů zařazeny do výuky základních i středních škol a přináší obohacení všem účastníkům vzdělávacího procesu. V příbramském regionu můžeme vidět značný nárůst žáků - cizinců především na základních školách. Naprostá většina žáků - cizinců pochází z Vietnamu, Ukrajiny, Slovenska a Ruska. Cílem následující kapitoly je podat základní informace o vývoji integrace cizinců u nás a blíže charakterizovat jejich komunity.

3.1 Vývoj integrace cizinců v České republice v letech 2000 – 2010

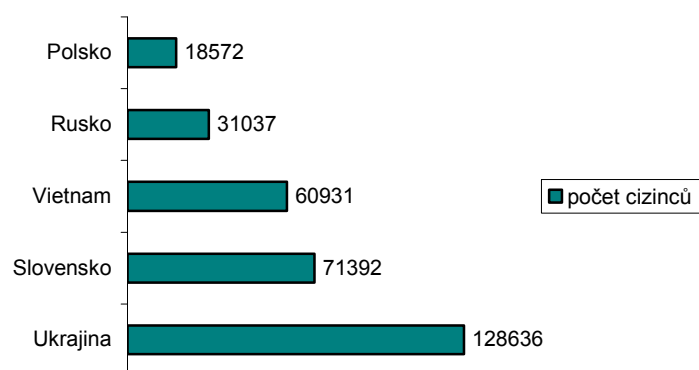
Mezi lety 2002 a 2008 docházelo k postupnému nárůstu počtu cizinců v České republice. Pokles cizinců v letech 2000-2001 byl v důsledku vstoupení v platnost nového zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky. Zákon zpřísnil získávání pobytových víz a pracovních povolení. Mnoho cizinců tak muselo odcestovat zpět do země svého původu. Avšak po roce 2001 dochází k novelizaci tohoto zákona a zmírnění požadavků na udělení povolení k pobytu. Český statistický úřad vydává každý rok publikaci s názvem „Cizinci v České republice“ a soustřeďuje aktuální údaje o cizincích, kteří si naši republiku zvolili za místo svého trvalého nebo dlouhodobého pobytu. První publikace vyšla v prosinci roku 2001. K 31. 5. 2010 ředitelství služby cizinecké policie MV ČR evidovalo 426 749 cizinců,¹² s odlišnostmi délky pobytu na našem území. Nečastěji jsou zastoupeni občané Ukrajiny 128 636 osob, což činí 30%, občané Slovenska 71 392 osob, což činí 17%, občané z Vietnamu 60 931 osob, což činí 14%, občané Ruské federace 31 037 osob, což činí 7%, a poslední nejvíce zastoupenou skupinou jsou občané Polska 18 572 osob, což činí 4% z celkového počtu cizinců žijících na území ČR.¹³

---

¹² *Počet cizinců v ČR.* [online]. 2010, poslední revize 17. 6. 2010 [cit. 26. 8. 2010]. Dostupné na WWW: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_pocet_cizincu>.

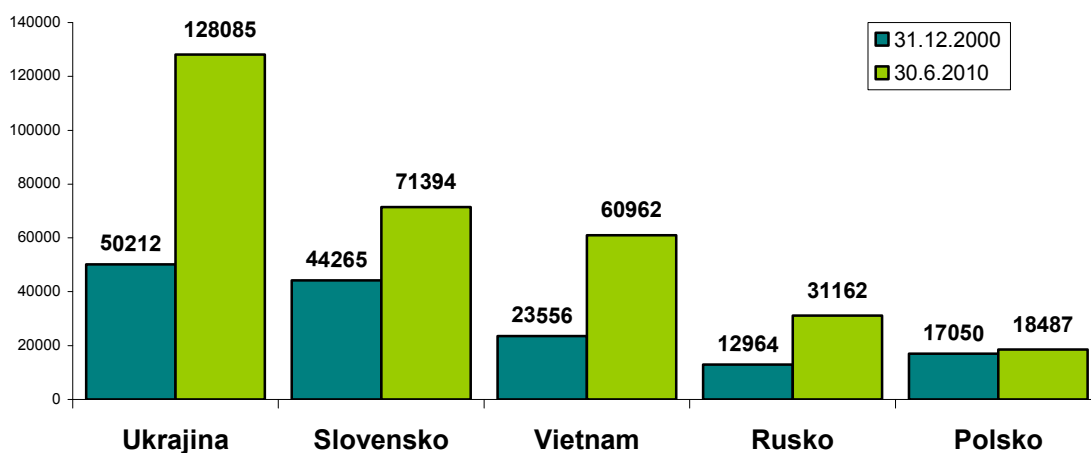
¹³ *Počet cizinců v ČR.* [online]. 2010, poslední revize 17. 6. 2010 [cit. 29. 8. 2010]. Dostupné na WWW: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_pocet_cizincu>.

Graf 1: 5 nejčastějších státních občanství v ČR k 31. 5. 2010

Zdroj: SRB, J. et al. *Cizinci v České republice*. Praha, 2008, s. 21.

Graf 2: Počet cizinců na území České republiky – rok 2000 a 2010

Zdroj: SRB, J. et al. *Cizinci v české republice*. Praha, 2008, s. 164.

Pobyt a studium cizinců či nabývání státního občanství v České republice se řídí zákonem č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců. „Vstup, pobyt a vycestování z území České republiky je v kompetenci Policie ČR, Ministerstva vnitra ČR a Ministerstva zahraničních věcí ČR.“¹⁴ Cizinec je oprávněn pobývat na našem území přechodně nebo trvale. Cizinec může na území České republiky pobývat bez víza, na základě víza nebo na základě povolení k dlouhodobému pobytu. Pro přechodné pobyty občanů v rámci Evropské unie jsou dané předpisy, které jsou pro všechny členské státy závazné. Občané zemí mimo Evropskou unii („občané třetích zemí“) pobývají v České

¹⁴ SRB, J. et al. *Cizinci v České republice*. Praha, 2008, s. 21.

republice na základě přidělených víz podle délky jejich pobytu s možností povolení k trvalému pobytu po splnění podmínek stanovených zákonem. Povolení k dlouhodobému pobytu je možné udělit za účelem studia. „Cizinci mají v oblasti základního, středního, vyššího odborného a vysokoškolského vzdělávání stejná práva a povinnosti jako občané České republiky (pokud není zákonem stanoveno jinak).“¹⁵ Cizincům dále náleží právo na vzdělání podle Listiny základních práv a svobod. Právní předpisy o možnostech vzdělávání cizinců jsou pod záštitou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR. Největší počty studujících cizinců jsou na základních a středních školách, které navštěvují děti - cizinci nejvíce z Vietnamu, Ukrajiny, Slovenska a Ruska.

3.2 Národnostní menšiny v příbramském regionu

V oblasti Středočeského kraje v regionu Příbram je početné zastoupení cizinců, kteří zde studují, pracují, mají či nemají státní občanství nebo jsou zde na povolení k pobytu. Každý rok se počet cizinců zvyšuje. Dokonce český statistický úřad zaznamenává růst počtu cizinců již narozených na našem území. Nejvyšší podíl narozených cizinců tradičně představují rodiny vietnamského původu, následují rodiny ukrajinského původu, od roku 2006 je zaznamenán i růst počtu rodin slovenského původu a dlouhodobý je i růst rodin ruského původu.¹⁶

V příbramském regionu stále narůstá počet občanů z Ukrajiny, Vietnamu, Slovenska, Ruska a Moldavska. S těmito skupinami menšin se můžeme setkávat ve školách i v pracovním procesu, nejvíce však v oboru stavebnictví nebo obchodní podnikatelské činnosti. Co přivádí cizince do České republiky, a tedy i do našeho regionu? Je to především snaha zlepšit své ekonomicko-sociální postavení, zlepšit si životní podmínky a získat kvalitní vzdělání pro své děti. Klíčovou úlohu nyní sehrávají programy integrace, které vedou k vzájemnému respektu a k uplatňování těch nejzákladnějších z lidských nebo základních práv, jako je právo na rovnost bez ohledu na barvu pleti, původ, jazyk či náboženství. Podporu cizinců v příbramském regionu poskytuje zejména Úřad práce, který eviduje a zveřejňuje informace o volných pracovních místech, na která je zaměstnavatel ochoten cizince zaměstnat. Zřízeno je i oddělení Úřadu práce s názvem Trh práce, které vede databázi cizinců, ale také odpovídá na různé dotazy cizincům, kteří potřebují pomoc. Další podporou je velké

---

¹⁵ SRB, J. et al. *Cizinci v české republice*. Praha, 2008, s. 164.

¹⁶ HOLÁ, B. *Život cizinců v ČR*. Praha, 2007, s. 46.

množství jazykových škol, které nabízejí výukové kurzy češtiny pro cizince. Nejen povolení vstupu a pobytů, vízové záležitosti a další formality, ale také odhalování nelegální migrace či zločinů, má na starosti pracoviště cizinecké policie.

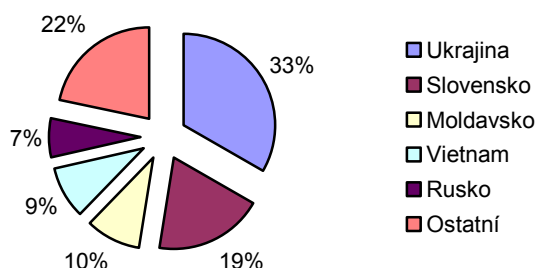
Tabulka 1: Počet cizinců v příbramském regionu v letech 2000-2010 (k 31.8.2010)

Kraj, region	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Středočeský kraj (NUTS 3)	26993	26418	27038	29847	31127	35304	42588	50273	60123	58490	57997
Příbram	1439	1563	1664	1634	1880	2050	2303	2548	2929	2797	2784

Zdroj: Český statistický úřad. *Cizinci v ČR podle oblasti, kraje a okresu*. [online]. 2010 [cit. 11. 9. 2010]. Dostupné na WWW: [http://www2.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/A80053CB50/\\$File/c01t02.xls](http://www2.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/A80053CB50/$File/c01t02.xls).

Graf 3: Nejvíce zastoupené menšiny v regionu Příbram (k 31.8.2010)

Rok 2010 (celkový počet osob 2784)

Zdroj: Český statistický úřad. *Cizinci v ČR podle oblasti, kraje a okresu*. [online]. 2010 [cit. 11. 9. 2010]. Dostupné na WWW: [http://www2.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/A80053CB50/\\$File/c01t02.xls](http://www2.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/A80053CB50/$File/c01t02.xls).

3.3 Obecná charakteristika a identita jednotlivých menšin

Početné zastoupení již zmíněných menšin v příbramském regionu bylo zjištěno statistickým výzkumem. Sřety různých kultur, ale také jejich prolínání jsou důležité pro formování identity. Vlastní identita je výsledkem interakcí mezi jednotlivcem

a prostředím (sociálním prostředím s odlišnými lidmi), je sociálním fenoménem, který se proměňuje během celého lidského života.¹⁷

Klíčovou roli v integraci cizinců s kulturními odlišnostmi sehraává škola, která by měla vést žáky patřící k menšinám ke sjednocení s majoritní společností při zachování si vlastní kulturní identity a naopak žáky majoritní společnosti vést k toleranci kulturních specifik cizinců. Multikulturní společnost přináší mnoho pozitivního i negativního, proto by multikulturní výchova ve svých nejobecnějších souvislostech měla sledovat a zdůrazňovat především pozitiva, kterými sdílení jednoho geografického území několika kulturními skupinami disponuje. „Living in another culture helps. Marrying into one is even better. Being a multicultural child can be a formula for multiple skills, but also for multiple problems.“¹⁸ Rozmach menšin by měl být zdrojem vzájemného obohacení, nikoli konfliktu. Zachování identity a hodnot není sdíleno všemi univerzálně. Od člověka, ve školství především od učitele, který pracuje s žáky - cizinci se vyžaduje, aby se dozvěděl o kultuře, odkud dítě pochází, o jeho rodině, co možná nejvíce. Informace může získat četbou, vyprávěním či pracovními zkušenostmi s danou komunitou. Rozeberme si v následujících podkapitolách podrobnější charakteristiku jednotlivých menšin, úroveň jejich integrace i začleňování do vzdělávacího systému České republiky.

3.3.1 Ukrajinci

V dnešní době je ukrajinské etnikum nejpočetnější skupinou v celé ČR i v příbramském regionu. Tato národnostní menšina se v Československé republice utvářela až na přelomu 19. a 20. století. Předtím byli její příslušníci označováni jako Rusíni.

Již v historickém období na konci 18. století probíhala intenzivnější migrace mezi Ukrajinou a českými zeměmi po připojení části západoukrajinského území Haliče a Bukoviny k habsburskému soustátí. Výsledkem byl výraznější pohyb především vysokoškolské haličské inteligence, která opouštěla mateřskou zemi z politických důvodů a studovala na českých vysokých školách. Ukrajínští vysokoškoláci přicházeli do našeho regionu zejména kvůli studiu na Vysoké škole báňské v Příbrami, popřípadě na České univerzitě v Praze. Od osmdesátých let 19. století působili v Praze dva

---

¹⁷ PETRUCIJOVÁ, J. *Multikulturalismus, kultura, identita*. Ostrava, 2005, s. 24.

¹⁸ GALTUNG, J. *Key Speech*. Unesco Konference 2003, Jyvaskyla, 2003. Podle MORGENSTERNOVÁ, M. et al. *Interkulturní psychologie. Rozvoj interkulturní senzitivity*. Praha, 2007, s. 30.

významní vysokoškolští profesoři ukrajinské národnosti – chemik I. Horbačevskij a fyzik I. Puljaj, kteří usilovali o zrovnoprávnění Ukrajinců s národy rakousko-uherské monarchie.¹⁹

Současnou minoritu tvoří jednak skupina Ukrajinců s českým občanstvím, která zde žije již několik desetiletí, jednak skupina Ukrajinců, která zde pobývá za účelem pracovní příležitosti nebo lepšího vzdělání. Tito lidé nemají státní občanství ČR, ale využívají formu krátkodobých či dlouhodobých povolení, snaží se zlepšit v první řadě svoji finanční situaci a zabezpečit tak budoucnost svých rodin, které zůstávají na Ukrajině. Zájem o levné pracovní síly této menšiny je patrný ve stavebnictví, kde se většinou jedná o pracovní nelegální činnost, i když postupně nastává období přechodu k pracovní činnosti na živnostenský list a není tak zapotřebí pracovního povolení.

„Hlavní podporu ukrajinské menšiny zajišťuje nezisková organizace Ukrajinská iniciativa v České republice (UNIČR), která pracuje dle národnostně-občanského principu. Aktivita organizace se zaměřuje na podporu a rozvoj ukrajinské kultury v rámci českého a evropského společenství.“²⁰

Zatím ještě není zjevná výraznější komunikace s touto skupinou, ale nelze hovořit ani o úplné izolaci této skupiny vůči majoritní společnosti. Ani odlišnost od hodnotového systému českého obyvatelstva se výrazně neliší. České Ukrajince stále trápí nedostatek pochopení od českého obyvatelstva a také spojování kriminality s velkým počtem pracujících dělníků a vznikem xenofobních jevů, které jsou přenášeny na tuto skupinu českých Ukrajinců, která však nemá s těmito jevy nic společného. Obecně vysoká vzdělanostní úroveň ukrajinské menšiny není zohledněna při vykonávaných pracovních činnostech, přetrvává časté zneužívání zaměstnavateli především v míře platových podmínek nebo neuspokojivých pracovních podmínek a rovněž nedodržování zákonem stanovené pracovní doby.²¹

Pořad České televize s názvem Kosmopolis odvysílal reportáž o integraci cizinců dne 12. 3. 2010, kde byl představen projekt „Rodina od vedle“, který vznikl v roce 2004. Idea projektu má pomoci integraci cizinců do české společnosti. Tento projekt je realizován občanským sdružením „Slovo 21“, které je zaměřeno na vzájemné poznávání českých rodin s nově příchozími cizinci a napomáhá budovat přátelské

---

¹⁹ ŠÍŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha, 2001, s. 81.

²⁰ *Ukrajinská iniciativa v ČR* [online]. 2010 [cit. 11. 9. 2010]. Dostupné na WWW: <<http://www.ukrajinci.cz/cs/uicr-kontakt/>>.

²¹ ŠÍŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha, 2001, s. 95.

zázemí. Rodiny cizinců, kteří zde dlouhodobě žijí, se setkávají s českými rodinami formou nedělního oběda v domácnosti jedné z nich a hostitelská rodina připraví tradiční jídlo. V této reportáži byla do české rodiny pozvaná Ukrajinka Anna, která zde žije se svým synem. Mluvila o rozdílech dvou skupin Ukrajinců. První skupina jsou Ukrajinci, kteří zde na určitou dobu pracují za účelem výdělků a zabezpečení svých rodin na Ukrajině. Druhou skupinou jsou Ukrajinci, kteří by zde chtěli žít na stálo, přichází do České republiky s tím, že je tady bezpečněji, cítí se zde spokojeni. Většina Ukrajinců má vysokoškolské vzdělání z ukrajinských škol, české prostředí v pracovním vztahu však na to povětšinou nebere zřetel.²²

V českých školách mají žáci možnost poznat ukrajinské spolužáky a jejich kulturu. Většina z nich ovládá český jazyk. Rodiče těchto dětí usilují o kvalitu vzdělání a zajišťují dětem lekce češtiny pro cizince, často se také jedná o rodiny, které zde žijí dlouho nebo dokonce o rodiny bilingvní.

3.3.2 Vietnamci

Vietnamský národ je typický svým lidovým charakterem. V České republice patří vietnamská menšina k druhé nejpočetnější skupině cizinců. Organizovaně začali vietnamští občané přijíždět do Československa po navázání diplomatických vztahů v roce 1950.²³ V době těžké krize, která Vietnam postihla během období válek a hospodářské krize, krize zdravotní péče i vzdělání, využíval Vietnam možnosti vzdělávání svých pracovních sil v zahraničí. „Roku 1956 oba státy podepsaly ‚Dohodu o vědecko-technické spolupráci,‘ na jejímž základně k nám koncem padesátých let přišli první vietnamští praktikanti, učňové a pracující, kteří se vzdělávali především v oblastech strojírenství a lehkého průmyslu (potravinářského, textilního a obuvnického).“²⁴ Později byly podepsány další vzájemné dohody.

Od devadesátých let přichází do České republiky Vietnamci již z jiného důvodu, především se živí obchodní činností. Česká společnost si už zvykla na skutečnost, že u nás žije početná skupina Vietnamců, která již nabyla českého občanství. Kulturní odlišnost je nejvíce patrná v jazykové vybavenosti Vietnamců. Čeština je pro ně exotický a tedy velmi obtížný jazyk. Jazykové nedostatky jsou patrné pro velkou část vietnamských občanů, kteří zde nemají trvalý pobyt. Problém

---

²² Česká televize, *Kosmopolit-Integrace cizinců*. [online]. 2010 [cit. 12. 9. 2010]. Dostupné na WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/210562210300004-kosmopolis/obsah/106127-reportaz-integrace/>>.

²³ ŠÍŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha, 2001, s. 104.

²⁴ ŠÍŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha, 2001, s. 104.

se projevuje v nedostatečné snaze kontaktovat neziskové organizace, které pořádají jazykové kurzy i zprostředkovávají možnost seznámení s právy i povinnostmi právního prostředí České republiky. Vietnamci přichází z vesnického prostředí, jsou zvyklí na jiné životní podmínky, jiná práva a vzdělání. Přiblížení této kultury a výše zmíněné rysy vietnamské rodiny uvádí B. Kindersley a A. Kindersley²⁵, kteří popisují venkovský život ve Vietnamu. (Příloha I).

S dospělými Vietnamci přichází také jejich děti, které se začínají integrovat do české společnosti a tedy i do českého vzdělávacího systému. Nejmladší generace vietnamského obyvatelstva je poněkud odlišná od té starší, která zde pobývá za účelem výděleku. Mladší generace se vzdělává na různých typech škol, tito žáci patří k nejpilnějším a dosahují výborných studijních výsledků. Za svůj domov považují Českou republiku a také lépe ovládají český jazyk pro mnohé je čeština i mateřským jazykem. Vzdělání představuje pro Vietnamce vysokou životní hodnotu, a proto vietnamští rodiče usilují o to, aby se děti dobře učily a dosáhly v životě výborného postavení. Děti a mladých lidí vietnamského původu je velký počet také proto, že se tady narodily jako česko-vietnamské děti a přizpůsobily se snáze naší kultuře a jazyku, než jejich rodiče. Úcta ke vzdělání je jedním z tradičních rysů vietnamského člověka.

3.3.3 Rusové

Rusové v České republice představují přibližně 7 % cizinců žijících v České republice. V příbramském regionu bylo k datu 31. 12. 2009 zaznamenáno 189 obyvatel ruské národnosti. Ruské obyvatelstvo přicházelo na naše území v několika vlnách a vyznačuje se značnou izolací od majoritní skupiny. Společenské vrstvy obyvatel se velice liší, ale silná vnitřní komunikační síť zůstává.

Od roku 1918 začíná přicházet na naše území velké množství ruských občanů. Politika první republiky byla k menšinám vstřícná, a i proto se odehrála tzv. „ruská akce“ (1921-1926). Československo přislíbilo pomoc dětem, invalidům, kulturním i technickým pracovníkům, zemědělcům a studentům na dobu pěti let. Tato doba měla být potřebná k dostudování na odborných školách v Československu. Ruské obyvatelstvo studovalo v českých městech (Praha, Brno, Plzeň, Poděbrady

---

²⁵ KINDERSLEY, B., KINDERSLEY, A. *Děti jako já*. Bratislava, 1996, s. 66-67.

i Příbram).²⁶ Události po roce 1945 měly podstatný vliv na snížení počtu Rusů a posléze sovětské orgány odvedly většinu obyvatel zpět do své vlasti.

Současná situace ruské společnosti na našem území je dvojjaká. Tak jako i v případě Ukrajiny, ruská migrace vzniká ve velké míře v důsledku krize sociální sféry společnosti, která je charakteristická nízkou kvalitou života, rostoucí chudobou, špatnou zdravotní péčí, zhoršující se dostupností a kvalitou vzdělání. Ruské skupiny přišly do České republiky převážně z hlavního města Moskvy. Izolovanost vůči majoritní společnosti je značná a naopak je rozvinutá vnitřní komunikace v rámci dané komunity. V příbramském regionu pobývají rodiny s dětmi, které vyhledávají kontakty s vlastní komunitou, i když jsou ve městě spokojeni, ale stále jsou izolováni v některých společenských sférách (např. volby, pracovní pozice v určitých oblastech, kultura).

Počet Rusů v České republice stoupá a v důsledku špatné hospodářské situace v Rusku stále stoupat bude, avšak integrační proces do většinové společnosti neprobíhá příliš dobře. Ruští obyvatelé tak zůstávají vůči české většině velkou neznámou.

V České republice má téměř polovina občanů Ruské federace trvalý pobyt. Děti jsou zvyklé navštěvovat české školy již od prvních tříd základních škol a nemají problém se začlenit do kolektivu českých dětí. V příbramském regionu přichází do základních škol ruské děti ze smíšených manželství česko-ruského původu nebo z rodin, které zde dlouhodobě žijí. Charakteristické pro žáky - cizince ruského původu je pevné zázemí rodin, které přijely do České republiky společně se svými příbuznými a dítě pak vyrůstá v prostředí dvou kultur a dvou jazyků. Rodiče hovoří českým jazykem a příbuzní většinou ruským jazykem. Ve škole se žáci ruského původu plně přizpůsobí ostatním dětem a nejsou nijak odlišní. Přesto ruské děti mají jiné návyky a ve školách jsou zpočátku uzavření, setkávají se s různými přístupy ze stran spolužáků – od přátelského přes ignorující až bohužel po odmítavé, které nebývá tak časté.

---

²⁶ *Ruská kulturní identita* [online]. 2010 [cit. 15. 9. 2010]. Dostupné na WWW: <<http://www.mezikulturmidialog.cz/ruska.html>>.

4 KULTURA, ZVYKY A ŽIVOTNÍ STYL MENŠIN

Poznat kulturu, zvyky, tradice, sváteční dny a jejich význam v jednotlivých rodinách i kulturách je nový úkol naší společnosti jako celku. Je třeba ukázat, že různost světa má své hodnoty a opodstatnění. Každý je stejně důležitý, i když vypadá jinak, mluví jiným jazykem, chová a učí se jinak, ale snaží se podle kulturního vzoru, který je charakteristický pro jemu vlastní společnost, začlenit a postupně přecházet na kulturní zvyklosti nové kultury. Tento proces se nazývá Asimilace. Průcha²⁷ definuje tento pojem takto: „Asimilace je postupné včleňování jednoho etnika a jeho kultury do jiné kultury tak, že znaky původní kultury se ztrácejí a jsou nahrazovány znaky dominantní, přejímané kultury.“

4.1 Sdílení dvou kulturních tváří

Kultura byla vytvořena lidmi, je předávána z generace na generaci a my se o naší kultuře učíme od dětství. Ovlivňuje náš způsob života, naše návyky, zvyky, způsob oblékání a životosprávu, naše myšlenky i pocity. Pokud je dítě vystaveno určité kultuře, vnímá ji, aniž by si to nějak uvědomovalo.

Kultura formuje naše činnosti, jejichž většinu přijímáme podvědomě už tím, že žijeme v konkrétní společnosti. O vlastní kultuře začínáme přemýšlet až v okamžiku, kdy se setkáme s kulturou cizí.²⁸ Po tomto momentu zjištění odlišné kultury lidí z různých koutů světa často nastane kulturní šok, který vzniká přesunem do cizí země a prochází několika stádii od počátečního, kdy je cizí země novinkou a člověk vnímá nadšení z něčeho nového, až ke stádiu frustrace, kde je člověk psychicky vyčerpan z neustále nových zážitků a kdy kulturní odlišnosti převládají nad shodami, touto problematikou se zabývá Dunn²⁹ i někteří další autoři jako např. Harding-Esch³⁰, kteří se věnují problematice kultur jiných národů. Tyto okolnosti nemusí převládat u každého stejně ať jsou to děti nebo dospělí, ale všichni by měli mít určité základní znalosti o způsobu života v cizí zemi ještě před tím, než do dané země příslušníci jiné kultury vstoupí. Zmíněné procesy jsou ve velké míře ovlivněny tím, jak dlouho člověk žije na cizím území, jak dokáže vnímat novou realitu, jaké má předchozí znalosti o dané kultuře a v neposlední řadě hraje důležitou roli jazyková vybavenost. Důležitou

---

²⁷ PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova : Teorie-praxe-výzkum*. Praha, 2001, s. 34.

²⁸ DUNN, O. *Pomozte svému dítěti naučit se cizí jazyk*. Dubicko, 2003, s. 182.

²⁹ DUNN, O. *Pomozte svému dítěti naučit se cizí jazyk*. Dubicko, 2003, s. 189.

³⁰ HARDING-ESCH, E., RILEY, P. *Bilingvní rodina*. Praha, 2008, s. 64-67.

úlohu v integračním procesu a ve schopnosti zvládat kulturní šok hraje proces socializace, který je v jednotlivých kulturách odlišný. Jedinec je formován jako samostatná osobnost a současně jako představitel společnosti a nositel její kultury. Socializace se stává nástrojem modernizace, pomáhá novým generacím převzít kulturu dané společnosti a umožňuje další její rozvoj. Znalosti o jiných zemích a kulturách se postupně rozvíjejí a stávají se součástí života stále většího počtu lidí. Ke kulturním výměnám dochází právě prostřednictvím migrace, trvalého usídlování, mezinárodního turistického ruchu a dalších prostředků. Věk, rodina, škola, kulturní zvyky mezi majoritní společností a komunitou menšin mohou způsobovat bariéry interkulturních rozdílů. Tyto faktory mohou do jisté míry ovlivnit přizpůsobivost menšin k majoritní společnosti. Snadněji se přizpůsobí rodiny, jejichž děti se narodí v České republice, než rodiny, které emigrují do České republiky s dětmi, které vychovali v jejich rodné zemi.

Kulturní šok nebo také akulturační stres je termín, který pochází od antropologa Kalerva Oberga, který definuje pojem jako zátěž, kterou jedinec prochází při setkání s novou kulturou. Šokem se rozumí reakce na střet kultur, kultury vlastní a nové, nikoliv pouze šok na jednu kulturu.³¹ Kulturním šokem mohou trpět dospělí i děti, u dětí ale bývá šok většinou mírnější a rychleji odezní. Děti jsou v tomto směru mnohem adaptabilnější než dospělí a často zvládnou pobyt a adaptaci v cizí kultuře výtečně. Přesto se mohou objevit určité příznaky nebo obranné mechanismy kulturního šoku. Jedná se zejména o tyto projevy: strach, zmatení, dezorientace, deprese, pocit ztráty související např. s absencí přátel, blízkých osob, u žáků pocit odmítnutí ze strany nových kamarádů či zažití šikany.

Rodiče dětí ochraňují a usilují o to, aby se děti přizpůsobily nové kultuře, naučily se jazyk a integrovaly se v hostitelské zemi rychleji, než sami dospělí. Děti pak pomáhají svým rodičům přizpůsobit se zvykům a tradicím dané země a plynule přechází na tradice a zvyky obou kultur. Sdílejí tak dvě kulturní tváře. U dospělých trvá přizpůsobivost o něco déle, jelikož prožili své dětství v jejich původní zemi, nemuseli měnit své návyky, jazykové dovednosti ani kulturní tradice. Integračním procesem prochází postupně, nejprve vyhledávají dospělé stejné národnosti, kteří se v České republice již integrovali a přejímají s odstupem času kulturu novou, avšak ne v plné míře jako jejich původní kulturu. Pokud člověk zůstává v novém kulturním prostředí

---

³¹ MORGENSTERNOVÁ, M., ŠULOVÁ, L. et al. *Interkulturní psychologie. Rozvoj interkulturní senzitivity*. Praha, 2007, s. 88.

delší dobu nastává u něj proces, který nazýváme akulturace – vyrovnání se s novým kulturním prostředím. Nejideálnější způsobem akulturace je integrování a propojení obou kultur vzájemně a zároveň udržení své vlastní kultury v určité míře. Rozmanitost kultur ovlivňuje naše životy a jejich pochopení je předpokladem pro úspěšné zvládnutí adaptace v cizí kultuře.

4.2 Rozdíly ve výchově a jazykové komunikaci

Jazyk je pilířem každé kultury, každého etnika. Práce s žáky – cizinci, jejichž mateřský jazyk se liší od majoritní společnosti a kdy žák nerozumí ostatním vrstevníkům nebo se dorozumí jen málo, je značně náročná. V této situaci je nutná trpělivost od všech zúčastněných (učitelů, rodičů a spolužáků ve škole). Velkou výhodou je dvojjazyčná výchova, která vede k bilingvistu. „Bilingvist je schopnost ovládat dva jazyky na úrovni rodilého mluvčího. Nelze samozřejmě definovat stupeň dokonalosti, na kterém se z nerodilého mluvčího stává bilingvista: rozlišení je relativní.“³² Jiné odlišné vymezení kvality osvojení druhého jazyka jehož bilingvní jedinec disponuje kompetencí v jiném než v mateřském jazyce v porozumění, mluvení, čtení a psaní. Značný pohyb obyvatelstva celé Evropy přispěl ke vzniku smíšených manželství a následně dvojjazyčné (bilingvní) výchovy dětí. Nejnovější výzkumné studie dokazují, že bilingvní děti mají oba jazyky propojené.

Deset výhod pro dítě plynoucích z dvojjazyčnosti ve své knize uvádí Šatava³³:

1. Komunikace v rámci celé rodiny a komunity
2. Dvojnásobný požitek z četby a psaní
3. Přístup ke dvěma kulturám
4. Tolerance vůči jiným jazykům a kulturám
5. Přínos ve sféře tvůrčího myšlení a vnímavost
6. Zvýšení sebeúcty díky schopnostem mluvit dvěma jazyky
7. Jistota v souvislosti s identitou
8. Přínos při vzdělávání
9. Naučit se třetí jazyk je snazší
10. Výhody v pracovní sféře

---

³² HARDING-ESCH, E., RILEY, P. *Bilingvní rodina*. Praha, 2008, s. 40.

³³ ŠATAVA, L. *Jazyk a identita etnických menšin*. Praha, 2009, s. 143-146.

Děti mohou rozumět jednomu jazyku, ale mluvit nejprve ve druhém, stejně jako si nejdříve osvojí jazyk rodiče, se kterým tráví nejvíce času, povětšinou matčin jazyk a otcovu jazyku rozumí (např. angličtině), ale hovoří a odpovídají tatínkovi česky. S postupem času dítě dokáže přepínat z jednoho jazyka do druhého a užívá plynule oba jazyky.³⁴ Důležitou roli hraje také sociokulturní prostředí rodiny. Rodiče bilingvních dětí si musí předem ujasnit pravidla a postup užívání obou jazyků s ohledem na vývojové potřeby dítěte. Kromě osvojení jazyka musí rodič dítě vést k vyrovnání se s kulturami, které oba jazyky reprezentují. Nejdůležitější je podpora dítěte v dvojjazyčném osvojování řeči již od narození a rozhodnout se jakým jazykem budou s dítětem navazovat kontakt nejvíce a podporovat jeho další vzdělávání v bilingvistu.

Rozhovor dvou dětí ze stejného kulturního prostředí je ve významu věci téměř stejný. Diskutujeme-li s dětmi z jiných kultur, můžeme vnímat různé chování při komunikaci. Multikulturní komunikace probíhá ve třech fázích, jak uvádí Čermáková³⁵ :

- Fáze pocitů, dojmů, začátek vztahů - tím vždy začínáme. Jde o to, jak druhého vnímáme, co se nám na něm líbí nebo nelíbí, jak na nás působí.
- Fáze, kdy registrujeme chování v komunikaci - co nám říkají gesta, pohyby, mimika obličeje, hlas, jak druhý reaguje na naše chování.
- Fáze, kdy vnímáme obsah sdělení - zde je důležité, nakolik rozumíme jazyku toho druhého, vnímáme, čeho chce ten druhý v komunikaci dosáhnout, o co se zajímá, zda se můžeme vzájemně pochopit, zda můžeme navázat vztah.

V jazykové výchově však nejvíce záleží na vztahu mezi dítětem a dospělým, jakým jazykem se v rodině hovoří, je nutné nedávat přednost pouze jazyku dané menšiny, ale především motivovat děti v jazykové výchově dané majoritní společností.

Přesto se musíme zamyslet nad různými rovinami soužití majority s minoritami, využívat správné hodnoty komunikace a při konfliktních situacích si uvědomit tzv. *začarovaný kruh komunikace* (Obr. 1). Obrázek ukazuje chování majority k minoritě na základě určitých negativních předpokladů, které nejsou podloženy,

---

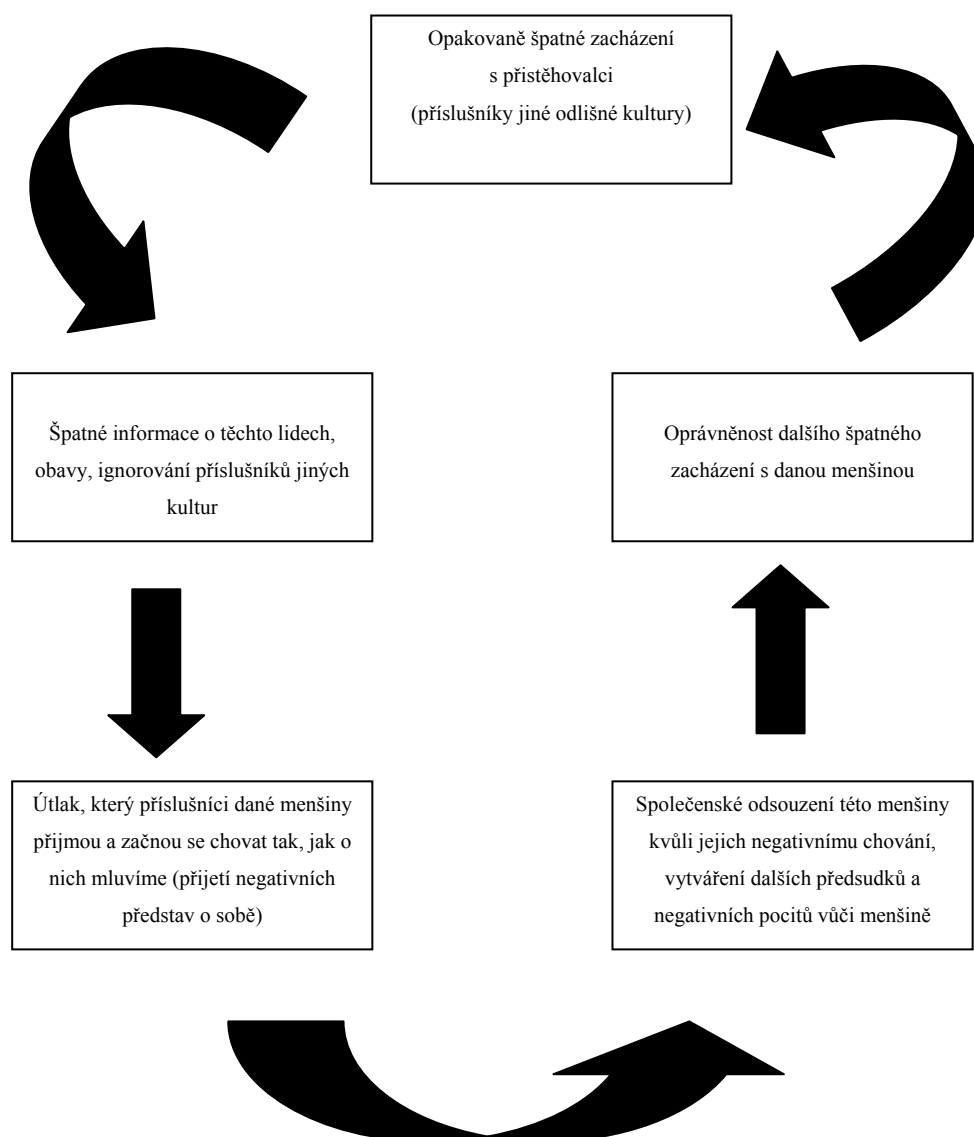
³⁴ MORGENSTERNOVÁ, M., ŠULOVÁ, L. et al. *Interkulturní psychologie. Rozvoj interkulturní senzitivity*. Praha, 2007, s. 40.

³⁵ ČERMÁKOVÁ, J. et al. *Ty+Já=kamarádi*. Praha, 2000, s. 15.

ale vychází jen z představy majoritní společnosti a následně špatného chování k minoritní společnosti. Otázkou zůstává přijetí či nepřijetí menšin do majoritní společnosti. Je-li menšina přijata kladně, její vztah k majoritě není problematický, je-li kritizována, zaujme k okolí negativní pohled. Většina se může mnohem lépe bránit, protože má již své normy, informace a vysvětlení v rámci celku „své“ většiny. Je ale na nás jaké chování k menšinám zaujmeme. Je třeba bránit narůstání takových bariér komunikace.³⁶

Obr. 1 : Začarovaný kruh komunikace

Zdroj: ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha, 2001, s. 180.

³⁶ ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha, 2001, s. 180.

Schopnost dorozumět se dvěma i více jazyky, a nemíchat je dohromady, vyplývá z rodinného národnostního složení a pravidelného používání obou jazyků. Děti - cizinci vnímají oba jazyky pravidelným učením doma i ve škole, ale také ze svých zážitků během prázdnin, které prožívají s dalšími rodinnými příbuznými, kteří žijí „tam doma“.

Touto problematikou se zabývalo i naše šetření, kdy respondenti odpovídali na následující otázku: „Jakým jazykem spolu mluvíte?“ Odpověď na tuto otázku byla zjišťována pomocí metody řízeného rozhovoru s rodiči – cizinci, žáky – cizinci. Z šetření vyplývají dva způsoby komunikace v rodinách s úplným nebo částečným zastoupením cizinců.

- První možností, jak rodiče mohou komunikovat, je dvojjazyčný způsob komunikace, který zahrnuje původní mateřský jazyk a jazyk majoritní společnosti.
- Druhou možností komunikace mezi rodiči a dětmi je pouze v jejich mateřském jazyce, což znamená velké úsilí pro dítě, které musí fungovat v majoritní společnosti a dochází jak k jazykové bariéře, tak i sociální bariéře. Žák zpočátku nerozumí svým vrstevníkům, navštěvuje kurzy českého jazyka a špatně se začleňuje do kolektivu třídy. V rodinách, v nichž rodiče absolutně neovládají a nechtějí ovládat český jazyk, je integrace do české školy pro dítě problematická a ve většině případů žák ze základní školy odchází. Navíc v těchto rodinách nemají příslušníci většinou trvalý pobyt v ČR, rodiny pouze migrují z jedné země do druhé. Naopak rodiny, které zde mají trvalý pobyt, ovládají český jazyk a učí děti komunikovat především v českém jazyce. Zájem na bilingvistu mají i rodiče ze smíšených manželství, kteří také usilují o to, aby se děti dorozuměly v českém jazyce, ale zároveň jeden z nich „cizinec“ komunikuje a vychovává děti druhým jazykem, pokud děti projevují zájem naučit se plynule další cizí jazyk. Žáci - cizinci z těchto smíšených párů ovládají bez větších problémů český jazyk a mají základy jazyka, jehož nositelem je rodič – cizinec.

4.2.1 Postavení v rodině a role rodičů

Výchova dětí v rodině je závislá na kulturních vzorcích jednotlivých národů. Záleží na okolnostech výchovy dané historií komunity, kdo bude mít v rodině hlavní roli. Na Ukrajině stále převládá patriarchální přístup. Od muže se čeká, že vydělá peníze, od ženy péče o domácnost. Tento trend už pomalu ustupuje a role v rodině se vyrovnávají. V českém prostředí se rodina cizinců přizpůsobuje novým společenským rolím. Podobné jsou role rodičů z ruského prostředí, kde převládá také patriarchální přístup. Ačkoliv se Rusové i Ukrajinci snaží udržovat své vzájemné vztahy a zachovávat své kulturní vzorce, realita v české společnosti je přinutí jejich dosavadní zvyky postupně změnit.

Role rodičů ve vietnamských rodinách se liší v závislosti na původu obou rodičů. Pokud jsou oba rodiče z Vietnamu, rodina je pro ně životní prioritou. Vietnamci pocházejí z velice heterogenního prostředí, ctí svou východní kulturu a západním světem často opovrhují. Mezi životním stylem na vesnici a ve městě ční propastný rozdíl několika staletí. Chceme-li navázat kontakt s vietnamskou rodinou, je třeba vždy oslovit muže jako hlavu rodiny. Rodiny udržují vztah mezi vzdálenými příbuznými a konflikt může nastat při střetu generace, která nastupuje cestu integrace (děti), zatímco generace rodičů trvá na dodržování rodinných norem vietnamských tradic. Vietnamci mají své rozsáhlé etnické sítě a pro výchovu svých dětí využívají „české tety“ z řad majoritního obyvatelstva. Děti jsou v českém prostředí pod velkou zátěží. Většinou mluví česky lépe než rodiče a jsou nuceni chovat se předčasně dospěle. Vyřizují mnohé záležitosti na úřadech a pomáhají na tržnicích. Pokud je otec Vietnamec a matka Češka situace je odlišná. Rodiče umisťují své děti do mateřských škol a zaručí jim tak bezproblémový styk s českou společností. Role rodičů se tak vyrovnávají a děti přijímají dvě kultury zároveň. Více pak převáží kultura česká díky povinné školní docházce a silnějšímu poutu k matce. Mnohdy pak ale nastane ukončení vztahu rodičů, kdy otec odjíždí zpět do Vietnamu.

Změny rolí v rodinách cizinců jsou zapříčiněny změnou sociokulturního prostředí, kdy se rodina dostává do společnosti s odlišným způsobem jednání oproti zemi původu nebo jsou dány finanční situací a snahou uživit rodinu. Dochází ke změnám ve vztazích muže a ženy a ke snaze vyrovnat se s novou identitou. Důsledky proměn dosavadních rolí mohou vést až k rozpadu vztahu, jelikož je obtížné vyrovnat se situací jiného způsobu rozdělení životních rolí, než tomu bylo v rodné

zemi.³⁷ Role rodičů a postoje k výchově dětí, výchovné styly, hodnoty, rodové stereotypy, vyrovnání se s odlišnostmi výchovy v jiném kulturním prostředí, mohou způsobit nejistotu.

4.2.2 Rodinné zvyky a způsoby životního stylu vybraných menšin

Rodinný život imigrantů a menšin se značně liší od většinového způsobu života. Rozmanitost a odlišnost je patrná ve způsobech životního stylu a zvyků, které si cizinci přináší do prostředí české společnosti. Pro udržení svých zvyků vzniklo v České republice několik organizací a spolků pro každou menšinu. Cizinci se tak mohou setkávat se svojí kulturou a připomenout si původní životní styly.

Pořad České televize „Kosmopolis“ odvysílal série kulturních tradic ukrajinské, ruské a vietnamské menšiny. Ukrajinská menšina vnímá českou společnost jako blízkou jejich státu, podobnost kultury, svátky, zvyky, řeč, která není tolik obtížná. Své zvyky udržují v organizacích menšin, které se zde utvořily a vedou různé zájmové činnosti, taneční i dramatické aktivity. Vnímají život v České republice jako ideální.³⁸

Ruský rodinný život je také založen na tradicích především hudebních, dramatických a výtvarných umění. Ruské menšiny se dělí ještě na dvě skupiny. První z nich jsou vzdělání lidé, kteří se zabývají českou kulturou, navazují rovněž na české tradice. Druhou skupinu představují ruští občané, kteří českou kulturu vnímají negativně, nechtějí se jí přiblížit. Navštěvují ruské kluby, restaurace, oblékají se podle ruské módy a udržují své zvyky, nazývají se „seberuská diaspora“, zakládají ruskojazyčné organizace, aby jejich děti neztratily podvědomí národní identity. V České republice jim chybí soudržnost v kolektivu.³⁹

Vietnamská společnost v ČR se utváří také za podpory různých center a spolků. Většina velkých organizací má hlavní sídla v Praze. (Příloha II).

V příbramském regionu se dané menšiny seskupují do svých komunit, kde společně sdílí své zvyky. Podporují se, vzájemně si pomáhají a vychovávají tak i své děti. Ty přichází každý den do styku se zvyky české majoritní společnosti a značně ovlivňují své rodiče českou kulturou a tradicemi. Avšak ne vždy mají děti – cizinci

---

³⁷ *Ženy migrantky v České republice. Úvod do problematiky.* [online]. 2008 [cit. 14. 10. 2010]. Dostupný z WWW: <<http://www.strada.cz/attachments/3/32188e6b0602a2e5a091d834616ba645.pdf>>.

³⁸ *Česká televize, Kosmopolis- Ukrajinci.* [online]. 2010, poslední revize 30. 7. 2010 [cit. 26. 10. 2010]. Dostupný z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/209562210300009-kosmopolis/>>.

³⁹ *Česká televize, Kosmopolis- Rusové.* [online]. 2010, poslední revize 6. 8. 2010 [cit. 26. 10. 2010]. Dostupný z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/209562210300010-kosmopolis/>>.

v ČR rodinné zázemí, na území ČR je i mnoho dětí bez doprovodu, o něž musí být postaráno institucionálně.

V příbramském regionu se nachází speciální zařízení pro nezletilé děti – cizince bez doprovodu v areálu PERMON, Vestec – Hříměždice 20, 262 14 s kapacitou 24 žáků. Zařízení pro děti – cizince a Středisko výchovné péče, dětský domov se školou a výchovný ústav provozuje činnost legislativně vymezenou zákonem č. 109/2002 Sb. Zařízení pro děti – cizince pracuje pouze s dětmi cizinci, kteří jsou nezletilí bez doprovodu svých rodičů či jiných zákonných zástupců, kteří se nacházejí na území České republiky.⁴⁰

V případech, kdy se rodiče nemohou nebo nechtějí o své dítě starat, např. v případech, kdy je rodič ve vazbě, ve výkonu trestu, v nemocnici, jsou děti přijímány do tohoto zařízení na základě usnesení ústavní nebo ochranné výchovy podané orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Zařízení plní úkoly diagnostické, výchovné, vzdělávací, sociálně preventivní a terapeutické. Věkové rozpětí dětí-cizinců v tomto zařízení bývá od 3 do 18 let s možností prodloužené péče do 26 let. Zařízení provozuje základní školu prvního i druhého stupně a dvouletou střední praktickou školu především se zaměřením na výuku českého jazyka.

Hlavní sídlo tohoto zařízení se nachází v Praze a jeho zřizovatelem je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Dalším pracovištěm je výše uvedený Areál Permon v příbramském regionu. Nejvíce zastoupené skupiny menšin dětí – cizinců v tomto zařízení jsou z Vietnamu, Ukrajiny, Slovenska, Turecka a Číny.

4.2.3 Přizpůsobení se českému prostředí

Česká společnost se postupně stává tolerantnější vůči narůstajícímu počtu cizinců. Ovšem cizinci zde nemají snadný život. Přizpůsobení se českému prostředí je otázkou času a budoucnosti především dětí-cizinců, kteří se adaptují snadněji. Pro cizince není jednoduché naučit se český jazyk, uplatnit se v pracovním procesu, utvořit si přátele mezi českými občany, přijmout jinou kulturu, tradice a folklór. Cizinci by především měli znát svá práva a povinnosti, které jim ukládají zákony.

---

⁴⁰ *Zařízení pro děti-cizince, diagnostický ústav, dětský domov se školou, výchovný ústav, středisko výchovné péče, základní škola a praktická škola Radlická 30, Praha 5. Výroční zpráva školní rok 2007/2008.* [online]. 2008 [cit. 17. 11. 2010]. Dostupný z WWW: <http://www.ddc.cz/downloads/zprava_z skolni_rok_2007-2008.doc>.

K nejdůležitějším zákonům upravujícím práva a povinnosti cizinců patří:

- Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců,
- zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti.

Mnoho cizineckých center informuje cizince o legislativních předpisech také prostřednictvím internetových stránek.

Informativní bulletin „Slovo pro cizince a o cizincích“ vydávaný od roku 2003 Občanským sdružením „Slovo 21“ přináší zajímavé reportáže o životě cizinců v České republice a jejich aktivitách. Bulletin je bezplatně dodáván na místa dostupná cizincům, vládním institucím, neziskovým organizacím, sdružením cizinců, velvyslanectvím a volně přístupný na internetových stránkách „Občanského sdružení Slovo 21“. Bulletin pravidelně informuje cizince při orientaci v oblasti právních předpisů, opatření a povinností, s nimiž se cizinci každodenně setkávají. Tímto je podporována myšlenka multikulturalismu, která přispívá k příznivému vztahu Čechů k národnostním menšinám.⁴¹ (Příloha III).

Klíčem k úspěšné integraci do české společnosti je jazyk. Jazyková bariéra je první a nejtěžší překážkou pro obyvatele z jiných zemí. V souvislosti s neznalostí jazyka vzniká neinformovanost o právech a možnostech, následují problémy se začleněním do vzdělávacího systému, pracovního trhu práce a izolace od společnosti. V současné době není pro cizince žádný problém nalézt kurzy češtiny a přizpůsobit se tak českému prostředí mnohem snadněji a bez obav.

---

⁴¹ *Slovo 21, Bulletin Slovo pro cizince a o cizincích*. [online]. 2010 [cit. 29. 10. 2010]. Dostupný z WWW: <http://www.slovo21.cz/nove/index.php?option=com_content&view=article&id=65%3Abulletin-slovo-pro-cizince-a-o-cizincich&catid=36%3Aintegrate-cizinc&Itemid=41&lang=cs>.

5 INTEGRACE DĚTÍ - CIZINCŮ VE ŠKOLÁCH

Integrace a vzdělávání žáků - cizinců představuje v evropských zemích velký problém v oblasti pedagogické, sociální i ekonomické. Počty cizinců se stále zvyšují, tudíž žáků imigrantů ve školách přibývá. V České republice zaručuje školská legislativa právo na povinné vzdělávání pro žáky imigrantů s možností využití všech služeb školy (školní jídelna, mimoškolní akce, zdravotní ošetření). Jednou z důležitých podmínek integrace žáků je znalost jazyka dané hostitelské země a zároveň podpora vzdělávacích zařízení. Často mohou nastat problémy s adaptací žáků na nové školní prostředí, na pravidla školního života v důsledku jiných kulturních a náboženských zvyklostí. Škola by především měla zabezpečit takové klima, kde se budou všichni cítit rovnoprávně, kde budou v majoritní kultuře úspěšní i žáci minorit a žáci majority budou poznávat a pozitivně přijímat kulturu svých spolužáků – cizinců. Průřezové téma Rámcového vzdělávacího programu Multikulturní výchova, které by mělo být zohledňováno ve všech vzdělávacích oblastech a oborech, představuje platformu odstraňování oboustranných bariér ve školním vzdělávání.

5.1 Multikulturní výchova a interkulturní vzdělávání

Multikulturní výchova se začíná postupně uplatňovat ve školách především z důvodu nově zavedených rámcových vzdělávacích programů. Žáci a studenti mají být vedeni k pochopení a toleranci příslušníků jiných kultur. „Termín multikulturní výchova, který se k nám dostával ze zahraničí po roce 1989, byl převzat z angl. *multicultural education*. Jenže v angličtině termín ‚education‘ vyjadřuje několik významů: jednak ‚edukace‘ (tj. výchova a vzdělávání), jednak také ‚pedagogika.‘ U nás se ale začal užívat jen ve významu ‚výchova‘, což není přesné.“⁴² Multikulturní výchova je především praktická činnost, jejímž prostřednictvím mají být charakterizovány jiné kultury a má vést žáky k toleranci a respektování příslušníků jiných národů. Realizace multikulturní výchovy není pouze ve školním prostředí, ale probíhá také prostřednictvím programů Evropské unie, které se zaměřují na mezinárodní spolupráci škol, obcí, regionů a podporují zároveň komunikaci v cizím jazyce.

Multikulturní výchova však není ve většině případů samostatný vyučovací předmět, je to průřezové téma, které se prolíná od prvního stupně základní školy

---

⁴² PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova*. Praha, 2006, s. 16.

až po středoškolské vzdělávání všemi předměty. Přínos multikulturní výchovy je podstatný pro rozvoj žáků v komunikaci s příslušníky odlišných kultur, pro schopnost tolerance jiných národností, pro pochopení základních pojmů kultury či identity, pro minimalizaci nebo odstranění rasismu a xenofobie a pro utváření vztahů k minoritním skupinám.⁴³

V důsledku prolínání různých kultur je jedinec nucen adaptovat se v cizím prostředí a vypořádat se s novou situací, která úzce souvisí s multikulturou. Každý člověk by měl být v dnešní společnosti tzv. interkulturně senzitivní, měl by se dostatečně orientovat v kultuře různorodé společnosti. Nejvíce se tímto tématem zabývají psychologové, kteří v rámci interkulturní psychologie zkoumají dopady na jedince a jeho vnitřní svět. „Interkulturní psychologie se snaží nalézt odpověď na to, jací doopravdy jsme, co je pro naši kulturu charakteristické, v čem jsme zvláštní či v čem jsme s ostatními národy podobní.“⁴⁴

Poznatky interkulturní psychologie jsou nezbytné při vyhodnocování výsledků školního vzdělávání. Rozdíly jsou především patrné ve vědomostech, dovednostech a postojích žáků. Jednotlivé země se liší kulturními zvláštnostmi. Základní odlišnosti ve vzdělávání tvoří především organizace vyučování, práce učitelů v hodinách, komunikační styly učitelů a klima třídy.⁴⁵ Interkulturní vzdělávání umožňuje jedinci pochopit přijímání různorodosti jako pozitivního jevu hodnotit rozdíly mezi jednotlivými kulturami jako přínosné. Interkulturní výchova by tak měla pomoci respektovat vztahy mezi různými kulturami, vyhnout se negativním událostem, které mohou vzniknout v důsledku multikultury.

Interkulturní vzdělávání vede žáky především k respektování stále se zvyšující kulturní rozmanitosti a otevírá cestu k jinému chápání, myšlení. Žáci se učí komunikovat a spolupracovat s příslušníky různých menšin. Díky tomu si začnou uvědomovat méně nápadné aspekty daných kultur. Tímto způsobem vzdělávání by měli pochopit pocit solidarity a respektu mezi majoritou a minoritami.

Cílem interkulturního vzdělávání je připravit žáky na život v kulturně různorodé společnosti tak, že je vybaví potřebnými interkulturními kompetencemi⁴⁶:

---

⁴³ PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova*. Praha, 2006, s. 25-26.

⁴⁴ MORGENSTERNOVÁ, M., ŠULOVÁ, L. et al. *Interkulturní psychologie. Rozvoj interkulturní senzitivity*. Praha, 2007, s. 62.

⁴⁵ PRŮCHA, J. *Interkulturní psychologie. Sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů*. Praha, 2004, s.162-163.

⁴⁶ BURYÁNEK, J. *Cizinci v ČR. Projekt Varianty. Člověk v tísni*, 2002, s. 11.

- znalosti o různých etnických a kulturních skupinách žijících v české a evropské společnosti,
- dovednosti orientovat se v kulturně pluralitním světě, využívat dialog k obohacení sebe i druhých,
- postoje tolerance, respektu a otevřenosti k odlišným skupinám, přispívat k nekonzfliktnímu soužití v sociokulturním prostředí.

Interkulturní vzdělávání je součástí Národního programu rozvoje vzdělávání, který vydalo Ministerstvo školství České republiky. Všichni učitelé by měli vytvářet prostředí interkulturního vzdělávání fungujícího na principech rovnosti, toleranci a vzájemné úcty. Vhodné je začít realizovat interkulturní výchovu postupně ve všech předmětech, zejména však v občanské výchově, dějepise, českém jazyce a cizím jazyce.

Kulturní spolupráce může dosáhnout rovnováhy mezi menšinami a většinovou společností. V interkulturní společnosti dochází k mezikulturnímu dialogu, spolupráci, ke vzájemnému obohacování jedné kultury druhou. „Bohatství evropské kultury se odvíjí z rozmanitosti a vitality národních, regionálních a místních kultur a z otevřenosti Evropy vůči vlivům přicházejícím z ostatních částí světa.“⁴⁷ Důležité je, abychom se vyvarovali situace, kdy kulturní rozmanitost vede k odporu či neúctě vůči interkulturním hodnotám. Skupiny menšin mohou přispět významnou mírou k evropské kulturní, náboženské, jazykové a etnické rozmanitosti, kterou je však potřeba podporovat a zdůrazňovat její význam v rámci celého vzdělávacího procesu takovým způsobem, aby žáci multikulturní společnost považovali za přirozenou a podnětnou.

V oblasti vzdělávání a osobního rozvoje mladých migrantů působí sdružení META⁴⁸, které svou činností pomáhá k soužití cizinců a většinové společnosti. Přispívá k rovným příležitostem mladých migrantů ve vzdělávání i pracovním uplatnění. Sdružení META považuje vzdělávání cizinců za jeden z důležitých nástrojů minimalizace sociálního vyloučení. Podpora vzdělávání cizinců a jejich informování o vzdělávacích možnostech je výbornou strategií dosažení úspěchu integrace.

V příbramském regionu bylo zřízeno Zařízení pro děti – cizince PERMON, Hříměždice – Vestec 20. Dětský domov, dětský domov se školou a výchovný ústav zde fungují v rámci jednoho zařízení. Zařízení je součástí systému ochranné výchovy

---

⁴⁷ NIESSEN, J. *Rozmanitost a soudržnost: nové úkoly v oblasti integrace imigrantů a menšin*. Rada Evropy, 2000, s. 73.

⁴⁸ *Meta sdružení pro příležitosti mladých migrantů*. [online]. 2011 [cit. 31. 1. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.meta-os.cz/pic/5-meta-kdo-jsme.aspx>>.

a péče o nezletilé cizince (sirotky). Pobývají zde děti z nejrůznějších koutů světa, Konga, Vietnamu, Ruska, Ukrajiny, Číny nebo Arménie. Prostředí areálu umožňuje sportovní vyžití, společenské potřeby dětí a jejich vzdělávání. Vlastní škola je určena pro děti od 3 do 18 let. Děti mají možnost základního studia s rozšířenou výukou českého jazyka, využití volno časových aktivit pořádaných pedagogickým týmem (Příloha IV).

Jak uvádí Čápová⁴⁹ do dětského domova jsou umísťovány děti, které ovládají český jazyk, je jim umožněno navštěvovat běžné základní školy v okolí. Dále jsou v dětském domově se školou umístěny děti do 15 let, kteří se český jazyk začínají učit a pro ty je určena vlastní základní škola v zařízení. Zařízení pro cizince však slouží také dětem s poruchami chování, které nemohou být přijaty do běžných základních škol a jsou v péči tohoto výchovného ústavu. Nezaopatřený cizinec, který dosáhne zletilosti může v zařízení i nadále pobývat na základě uzavřené smlouvy, která může být prodlužována až do věku 26 let. Zařízení Permon je tedy jedním z mnoha, které se zabývají integrací cizinců a pro které jsou multikulturní společenství i interkulturní vzdělávání již každodenní samozřejmostí.

Interkulturní vzdělávání je jedním z nástrojů k vytvoření multikulturní společnosti, cestou k rozvoji pluralitní občanské společnosti založené na rovnoprávnosti jedinců i skupin. Obecným cílem je zprostředkovat žákům poznání vlastní kultury a jejích hodnot, ale i porozumění odlišným kulturám a rozvíjení smyslu pro spravedlnost a toleranci.

5.2 Přijetí žáků – cizinců v českých školách

Příchodem žáků – cizinců do škol hostitelských zemí mohou nastat problémy s jejich adaptací na školní život. Každá škola má snahu integrovat tyto žáky - cizince do majoritní společnosti. Učitelé zohledňují specifické potřeby žáků – cizinců a mnozí učitelé prochází dokonce metodikami školení zaměřených na již zmíněnou multikulturní výchovu.

Proces integrace je individuální pro každého jedince. Přizpůsobení se přítomnosti velkého počtu imigrantů přináší řadu úkolů v oblasti vzdělávání na úrovni tříd, škol i školních systémů. Je nezbytné přizpůsobit se zvýšené potřebě vzdělávat žáky – cizince. Přijmout takového žáka však může mít pro školu, třídu i jednotlivce velkou výhodu. Je prokazatelné, že děti z multikulturních tříd mívají

---

⁴⁹ ČÁPOVÁ, Z. *Děti z uprchlických rodin*. Praha, 2006, s. 17-18.

menší tendenci k rasistickým a xenofobním názorům či myšlenkám. Žák je přijímán do kolektivu majoritní třídy bez větších problémů a stává se kamarádem bez ohledu na jeho odlišné tradice, zvyky nebo barvu pleti. Díky přijetí žáků – cizinců se mohou české děti seznámit s jinými tradicemi a obohatit tak své podvědomí o kulturní diverzitu.

Významnou úlohu při přijímání žáků – cizinců hrají školy, zejména základní, které jsou již poměrně dobře připraveny na jejich integraci. Vzdělávacích institucí pro dospělé cizince je ale nedostatek. Tato situace imigranty limituje především v profesní sféře, působí problémy při styku s institucemi, úřady, uzavírá celé skupiny do sebe.

Naše bakalářská práce se zaměřuje v tomto ohledu na analýzu míry přijetí žáků – cizinců v českých školách a jejich spokojenosti se školním prostředím. Šetření probíhalo na Základní škole Příbram 8, Školní 75 mezi českými žáky prvního i druhého stupně a žáky – cizinci. Žáci hodnotili postoje k přijímání cizinců na základě dotazníkových šetření, kde vyjadřovali jaké sympatie mají k nejvíce zastoupeným menšinám na příbramském regionu. Pro tuto část dotazníku byla vytvořena tabulka s nejvíce zastoupenými šesti menšinami v příbramském regionu a potažmo i v České republice. Byly zjišťovány sympatie k těmto menšinám v pětistupňové škále známek, kde známka 1 znamenala největší sympatie a známka 5 nejmenší sympatie (Příloha X). Celkově se tohoto dotazování zúčastnilo 165 žáků, kteří byli ve výsledcích rozděleni dle stupně, který navštěvují. Pro vyhodnocení škály se vypočítal průměr bodů (1-5) pro celou skupinu respondentů a následně bylo sestaveno pořadí sympatií jednotlivých menšin. Získaná data byla zpracována do níže uvedených tabulek.

Tabulka 2: Výsledky sympatií k menšinám u žáků a žákyň 1. stupně ve věku 9 - 11 let

Národnost	Známka					Průměrná známka
	1	2	3	4	5	
Moldavci	21	29	14	6	1	2,11
Poláci	35	21	11	3	1	1,79
Rusové	33	23	8	6	1	1,86
Slováci	46	17	7	1	0	1,48
Ukrajinci	29	25	12	4	1	1,92
Vietnamci	32	23	8	4	4	1,94

Pozn.: výzkumu se zúčastnilo 34 chlapců a 37 dívek. U těchto žáků je pořadí oblíbenosti národů následující:

1. Slováci, 2. Poláci, 3. Rusové, 4. Ukrajinci, 5. Vietnamci, 6. Moldavci

Zdroj: vlastní sestavení

Tabulka 3: Výsledky sympatií k menšinám u žáků a žákyň 2. stupně ve věku 12 - 15 let

Národnost	Známka					Průměrná známka
	1	2	3	4	5	
Moldavci	9	24	32	20	9	2,96
Poláci	18	36	29	8	3	2,38
Rusové	13	29	27	18	7	2,76
Slováci	75	14	4	0	1	1,28
Ukrajinci	9	22	34	20	9	2,99
Vietnamci	14	35	24	9	12	2,68

Pozn.: výzkumu se zúčastnilo 50 chlapců a 44 dívek. U těchto žáků je pořadí oblíbenosti národů následující:

1. Slováci, 2. Poláci, 3. Vietnamci, 4. Rusové, 5. Moldavci, 6. Ukrajinci

Zdroj: vlastní sestavení

Tabulka 4: Souhrnné výsledky sympatií k menšinám u žáků 1. a 2. stupně

Národnost	Známka					Průměrná známka
	1	2	3	4	5	
Moldavci	30	53	46	26	10	2,59
Poláci	53	57	40	11	4	2,13
Rusové	46	52	35	24	8	2,37
Slováci	121	31	11	1	1	1,36
Ukrajinci	38	47	46	24	10	2,52
Vietnamci	46	58	32	13	16	2,36

Pozn.: výzkumu se zúčastnilo 165 žáků. U těchto žáků je pořadí oblíbenosti národů následující:

1. Slováci, 2. Poláci, 3. Vietnamci, 4. Rusové, 5. Ukrajinci, 6. Moldavci

Zdroj: vlastní sestavení

Z celkového šetření vyplývá, že nejoblíbenější menšinou jsou Slováci. Na prvním stupni jsou menší odchylky mezi jednotlivými národnostmi a hodnocení sympatií je pozitivnější, než u žáků na druhém stupni. Rozdíly ve vyjadřovaných sympatiích k tomuto souboru posuzovaných národů nejsou příliš odlišné. Zatímco v případě Poláků, Rusů a Vietnamců respondenti uváděli převážně pozitivní škály sympatií, v případě Moldavců a Ukrajinců tomu bylo spíše naopak. Z výsledků je patrné, že Vietnamci byli hodnoceni lépe na druhém stupni, jelikož většina z nich chodí do třídy na druhém stupni, mají zde trvalý pobyt a perfektně ovládají český jazyk a jsou dobrými kamarády. Integrace žáků daných menšin probíhá bez problémů, čeští spolužáci získávají nové informace o cizí kultuře za podpory žáků – cizinců a pomáhají si navzájem. Postoje zjištěných sympatií jsou dány především znalostmi o těchto národech a zkušenostmi s nimi během školního vzdělávání.

5.2.1 Vzájemné reakce českých žáků a žáků - cizinců

Stejně jako čeští žáci mají určité mínění, představy a znalosti o cizích národech a jejich kulturách, tak i cizinci z různých zemí si vytváří určité představy o kultuře hostitelské země. Mnoho odborníků se snaží vyzkoumat nějaké poznatky z výpovědí cizinců o českém národu, ale zatím jsou tyto poznatky spíše nesystematické.

Začleňování cizinců do majoritní společnosti není lehké a pro děti rovněž. Žák - cizinec se setkává v novém kolektivu s různými způsoby přijetí ze strany českých spolužáků – od přátelského přes ignorující, až po odmítavé. Pozice žáků - cizinců v českých školách je velice variabilní. Nejvíce záleží na postoji spolužáků a učitelů. Z výpovědí žáků – cizinců na základě řízených rozhovorů převládá pozitivní přístup ze strany českých učitelů (převážně žen – učitelek) k žákům – cizincům. U spolužáků je snadnější kooperace s žáky Slováky či Ukrajinci, kteří ovládají český jazyk a neliší se kulturními zvyky oproti vietnamským žákům. Avšak záleží na individuálních zvláštностech a prostředí třídy či školy. Přístup k žákům – cizincům se bude lišit od jednotlivce k jednotlivci v závislosti na dalších faktorech jako jsou věk, jazykový původ a znalost českého jazyka, status rodiny. Někteří žáci se narodili v České republice, ale do školy přichází s malou znalostí českého jazyka a nemají téměř žádnou zkušenost s psaným textem v českém jazyce. Abychom dosáhli pozitivních výsledků interakce mezi žáky – cizinci a českými žáky, je potřeba zapojit efektivní spolupráci celého třídního kolektivu.

Důležitou součástí kladné vzájemné reakce mezi spolužáky je stanovení „patronů“, kteří budou žákům – cizincům nápomocní při začlenění do kolektivu třídy. V zahraničí používají pro tyto žáky označení „peers“ nebo „buddies“ a tito určené spolužáci pomáhají při počátečních fázích začlenění se do nového školního prostředí. Tato metoda patronů je velmi efektivní pro integraci žáka - cizince.⁵⁰ Žáci mají možnost společně pomáhat spolužákovi – cizinci s přípravou na vyučování, ale i během vyučování. O přestávkách pak usnadňují základní orientaci v budově školy, v odborných učebnách, v jídelně, družině nebo školních kroužcích. Žáci většinou projevují přirozený zájem.

Reakce českých žáků k cizincům jsou téměř tolerantní. Žák – cizinec není odstrčen bez zájmu kolektivu. Ze zkušeností žáků – cizinců, kteří již prošli naším

---

⁵⁰ *Inkluzivní škola. Podpora spolužáků patrony.* [online]. 16. 12. 2009 [cit. 28. 12. 2010]. Dostupný z WWW : < <http://www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/podpora-spoluzaku-patrony> >.

školváním vyplývá, že nejdůležitější byla právě přítomnost někoho, na koho měli možnost se obrátit, ať už to byl učitel, vychovatel, školní psycholog nebo spolužák.

Vytvářet příznivé prostředí školy, kde všichni žáci znají nejen svá práva, ale i práva druhých, uvědomit si toleranci k diverzitě, je neustálý proces, který se prolíná celým vzděláváním. Žáci – cizinci mohou obohatit ostatní spolužáky ve třídě o nové informace, ke kterým nemají čeští žáci přístup. Klíčovou roli v tomto procesu hrají i média. Ovlivňují úroveň informovanosti a formují pozitivní i negativní předsudky většinové populace vůči jednotlivým národnostem. Vhodnou formou představení rodné země, kultury a zvyků žáků – cizinců je i například referát. Tento přístup má kladné ohlasy a nenásilně reflektuje rozdíly mezi českými žáky a žáky – cizinci.

Časopis *RedWay*, který dostávají zdarma všechny základní školy, vydal články o studentovi z Ukrajiny a studentce z Vietnamu žijících v České republice. První rozhovor s vietnamskou studentkou gymnázia v Plzni odkryl zajímavé informace o vietnamské komunitě a názory na společné soužití menšin a většinové společnosti. Le Thi Huyen Trang⁵¹ vypráví o rodinném životě Vietnamky, která ovládá výborně český jazyk a vietnamštinu používá jen zřídka doma s rodinou. Rozebírá problém životních podmínek a především jazykové bariéry, která cizince nejvíce trápí. Popisuje význam vietnamských jmen, které se pojí vždy s určitou vlastností. Vnímá Českou republiku jako svůj domov a Vietnam jako domov svých příbuzných a přátel. Popisuje první vlnu migrace Vietnamců do Čech v 50. letech 20. století na základě diplomatických dohod. V 80. letech bylo u nás na stáži několik tisíc vietnamských obyvatel, kdy část z nich zde zůstala, založila zde rodiny a dnes jsou jejich potomci začlenění do české společnosti a mají české občanství. České děti přijímají vietnamské děti bez problémů, většinou se jedná o děti z rodin bilingvních, které perfektně ovládají český jazyk a mají výborné studijní výsledky.

Druhý rozhovor s ukrajinským studentem Ivanem Svjatkinem⁵², který popisuje tzv. kyvadlovou migraci (částečně v České republice, částečně na Ukrajině) a mylné předsudky, např. že Ukrajinci v České republice jsou pouze uklízečky a dělníci. Do České republiky se dostal na pozvání své tety a svou školní docházku v České republice začal v devátém ročníku základní školy, což nebylo snadné. Ani média obraz Ukrajinců příliš pozitivně neladí. Při vzájemné interakci mezi českými žáky se nesetkal s diskriminací, ale vše vychází od tolerance k druhému člověku.

---

⁵¹ ŠVEJDA, P. *Vietnamkou v České republice*. RedWay, 2010, č. 2, s. 48-49.

⁵² ŠVEJDA, P. *V kůži Ukrajince*. RedWay, 2010, č. 3, s. 52-53.

Vzájemnými reakcemi se zabýval i náš výzkum, který nastínil postoje českých dětí vůči žákům - cizincům. Výzkum probíhal ve třídách, v nichž se vzdělávali společně s českými žáky také žáci - cizinci, především ze Slovenska, Ruska, Ukrajiny a Vietnamu. Údaje byly získávány dotazníkovým šetřením a řízenými rozhovory. Dotazníky vyplňovali žáci, kteří mají ve své třídě žáky - cizince. Celkem 71 žáků prvního i druhého stupně (4., 5. a 9. tříd) vyjadřovalo své postoje k žákům – cizincům na základě pětistupňové škály. Dotazník obsahoval 8 otázek, které zjišťovaly, jak je spolužák – cizinec přijímán ostatními žáky, jak zvládá probírané učivo ve škole a český jazyk, zda žáci pocítují jeho kulturní odlišnosti a jaké jsou integrační postoje českých žáků k žákům – cizincům.

Výsledky byly zpracovány do tabulky a zvýrazněny byly nejčastější odpovědi.

Tabulka 5: Postoje dětí ZŠ Školní 75, Příbram VIII k žákům – cizincům

Otázka	1	2	3	4	5
Je spolužák - cizinec - ve třídě kladně přijímán?	60	8	3	0	0
Myslíš si, že ovládá český jazyk na dostatečné úrovni?	23	13	18	12	4
Vnímáš jeho kulturní odlišnosti?	16	9	10	22	14
Chová se ve třídě jinak než čeští spolužáci?	13	10	7	25	16
Je k tobě přátelský?	36	16	14	2	3
Myslíš si, že zvládá probírané učivo ve škole?	12	24	11	24	0
Pomáháš spolužáku - cizinci - se začleněním do třídního kolektivu?	22	17	14	8	10

Zdroj: vlastní sestavení

Na první otázku odpověděla naprostá většina dětí pozitivně, negativní odpověď nezvolil nikdo. Žák – cizinec je kladně přijímán ostatními spolužáky. Druhá otázka byla hodnocena také pozitivně, žák – cizinec nemá velký problém ovládat český jazyk. Otázka třetí zjišťovala vnímání kulturních odlišností, z šetření vyplývá, že většina žáků spíše nevnímá odlišnosti jiných kultur. Otázka čtvrtá hodnotila chování žáků – cizinců k ostatním spolužákům. Více jak polovina dotazovaných žáků uvedla ve svých odpovědích možnost 4. stupně, tedy že spíše nevnímá odlišnosti v chování žáků – cizinců. Otázka pátá hodnotila přátelské vztahy, které jsou v těchto multikulturních třídách bez problémů. Otázka šestá byla hodnocena jak pozitivně, tak negativně, žák – cizinec

zvládá probírané učivo spíše průměrně. Otázka sedmá byla vyhodnocena velmi pozitivně, tedy na této škole probíhá integrační proces žáků – cizinců bez větších problémů, čeští žáci jsou spíše ochotni pomáhat s integrací cizinců. Z odpovědí na poslední otázku průzkumu ve třídách vyplývá, že postoj českých žáků vůči cizincům není ‚cizí‘ a čeští žáci přijímají cizince jako každého jiného. Cílem tohoto dílčího šetření bylo zjištění úspěšnosti integračního procesu v konkrétní škole. Celkově lze na základě odpovědí žáků tvrdit, že cizinci jsou v této škole všeobecně dobře přijímáni, nejsou spolužáky považováni za jiné, spíše se stávají součástí kolektivu, národnost pro české spolužáky významná není. Jejich studijní výsledky považují čeští žáci spíše za průměrné.

V další fázi byl průzkum zaměřen na žáky z bilingvních rodin (Příloha VI) a na žáky – cizince, navštěvující příslušnou školu (Příloha VII). Průzkum probíhal metodou řízených rozhovorů v období měsíců prosince 2010 a ledna 2011. Jednotlivé otázky dotazníků byly formulovány tak, aby jejich obsah odpovídal věku a schopnostem respondentů jednoznačně odpovědět. Výzkum byl zaměřen na žáky - cizince a rodiče pocházejících ze zemí Ruska, Ukrajiny, Vietnamu a Moldavska, protože tyto menšiny jsou v příbramském regionu nejpočetnější. Pro žáky – cizince byly zpracovány dvě formy dotazníků pro řízené rozhovory s žáky – cizinci a s žáky – cizinci z bilingvních rodin.

První forma dotazníků určených žákům – cizincům z bilingvních rodin obsahovala 10 otázek . Cílem bylo zjistit spokojenost těchto žáků se školním zařízením, školním prostředím a životem v příbramském regionu. Na připravené otázky odpovídali 3 žáci bilingvních rodin, kde jeden z rodičů je původem cizinec. Byli dotazováni dva žáci prvního stupně pocházeli z rodin Česko – vietnamských a Česko – ukrajinských a žákyně druhého stupně z česko – vietnamské rodiny. Závěr hodnocení jejich výpovědí byl rozdělen na shody a neshody. Na prvním stupni odpovídali na otázky dva žáci 5. třídy ve věku 11 let. Ze získaných odpovědí můžeme vyvodit následující shody a rozdíly:

Shody: oba žáci mají udělené české občanství, žijí zde od narození, rodič – cizinec má dvojí občanství, v Příbrami i ve škole se jim líbí, ale někdy mají problémy s učitelem, hlavně kvůli špatnému chování a porušování pravidel, česká kultura pro ně není cizí, ale dobře znají kulturu země rodiče – cizince, český jazyk ovládají dobře, učitelé i spolužáci mají zájem o kulturu rodiče – cizince a výchovu v bilingvní rodině

Neshody: odlišnosti v jazykové výchově, žák česko – vietnamského původu komunikuje pouze česky, vietnamsky zná jen několik slov, jeho rodina nedodržuje vietnamské zvyky, žák česko – ukrajinského původu komunikuje s otcem – cizincem pouze rusky a s matkou česky, jeho rodina dodržuje dvojí tradice a pravidelně jezdí za příbuznými na Ukrajinu.

Na druhém stupni poskytla rozhovor žákyně 8. třídy ve věku 14 let česko – vietnamského původu, která žije v České republice od narození, má české občanství, matka je Češka, otec Vietnamec, který žije ve Vietnamu. Příbram je její rodné město, ve škole má hodně kamarádů, se kterými si rozumí, české kulturní prostředí je pro ni přirozené, v devíti letech navštívila příbuzné ve Vietnamu, ale nevzpomíná na toto období ráda a nikdy by se již do Vietnamu vrátit nechtěla, spolužáci i učitelé se zajímají o vietnamský původ rodiče, v rodině mluví pouze česky, s otcem komunikuje anglickým jazykem prostřednictvím dopisů a e-mailů.

Druhá forma dotazníku byla zaměřena na žáky – cizince, kteří mají oba rodiče cizince. Tato oblast dotazníku obsahovala celkem 14 otázek. Vybraní žáci pocházejí z Ruska, Ukrajiny a Moldavska. Všichni zkoumaní žáci mají statut trvalého povolení k pobytu v České republice. Z prvního stupně poskytly rozhovory žákyně z ruské rodiny (4. třída) a z moldavské rodiny (5. třída).

Žákyně z ruské rodiny se narodila v České republice, v Příbrami se jí líbí více než v Rusku, ovládá dobře český jazyk, ale pravidelně chodí na soukromé doučování českého jazyka, učitelé s ní komunikují převážně česky, někdy anglicky nebo rusky, spolužáci se zajímají o ruskou kulturu, na vyučování se připravuje s matkou nebo s paní učitelkou, která ji doučuje, po škole navštěvuje sportovní kroužek, se spolužáky vychází bez problémů, rodina dodržuje ruské tradice a zvyky, připravují ruské jídlo, rodiče komunikují převážně rusky, česky pouze matka, příbuzní jsou v Rusku a rodina je pravidelně navštěvuje, v Příbrami mají své přátele, také cizince.

Žákyně z moldavské rodiny žije v České republice 5 let, narodila se v Moldávii, v Příbrami i ve škole se jí líbí, ale musí navštěvovat kurz českého jazyka, se kterým má problémy, ve škole má stanovený Individuální vzdělávací plán na výuku českého jazyka, učitelé s ní komunikují česky nebo anglicky, na vyučování se připravuje s tetou, po škole navštěvuje sportovní kroužek, spolužáci ji dobře přijímají a pomáhají při integraci, rodina nedodržuje moldavské tradice, rodiče mluví česky i moldavsky, ostatní příbuzní jsou v Příbrami a v Itálii.

Za druhý stupeň poskytl rozhovory žáci 6., 7. a 9. třídy z Ukrajiny a Ruska. První žákyně, Ukrajinka ze 6. třídy, se narodila v České republice, v Příbrami má hodně kamarádů, mluví plynule česky a nepotřebuje doučování, do školy se připravuje s matkou, po škole navštěvuje kroužek plavání, bruslení, gymnastiky a keramiky. Spolužáci ji dobře přijímají, rodina dodržuje ukrajinské i české tradice, ukrajinsky neumí dostatečně dobře, ale pravidelně jezdí za babičkou na Ukrajinu na prázdniny, se kterou komunikuje rusky.

Žák 7. třídy se narodil v Rusku, v České republice žije od 6 let, ve škole je spokojený, spolužáci mu pomáhají v integraci, celkem dobře ovládá český jazyk, problémy má s psaným textem a gramatickou částí, učitelé s ním komunikují česky nebo rusky, po škole navštěvuje pěvecký kroužek, rád čte české knihy a sleduje české pohádky, rodina dodržuje ruské zvyky a tradice, svátky, jídlo, doma mluví převážně rusky, jeho rodiče neumí dobře česky, ale učí se od svého syna, příbuzní mají v Rusku, v Příbrami mají své přátele.

Žák 9. třídy ve věku 15 let pochází z Ukrajiny, kde se také narodil, v České republice žije 11 let, líbí se mu v Příbrami i v České republice, ale na Ukrajině je prý podle něj krásnější příroda, ve škole se mu nelíbí, nebaví ho probírané učivo a má značné problémy při výuce, nejraději má tělesnou výchovu, dobře ovládá mluvenou část českého jazyka, ale písemnou část téměř neovládá, na vyučování se připravuje sám, spolužáci z jeho třídy nemají zájem o kulturu Ukrajiny, nechodí do žádného kroužku a v kolektivu nemá moc kamarádů.

Z řízených rozhovorů vyplývá, že všem dotazovaným se v České republice líbí a většinou zde mají i přátele, případné problémy s českým jazykem řeší doučováním, do školy se připravují buď s rodiči nebo jinou osobou, která je doučuje, všichni kromě žáky z 9. třídy navštěvují kroužky a ve škole se jim líbí.

5.2.2 Zkušenosti učitelů a rodičů v oblasti vzdělávání cizinců

Přítomnost žáka – cizince v třídním kolektivu českých spolužáků s sebou přináší jisté výhody, ale i mnohá rizika. Účast žáka jiné národnosti může vyvolat výskyt určitých sociopatologických jevů (projevy xenofobie, šikany, rasismu aj.). V této oblasti je nutná role učitele, který pomůže nastolit příznivé klima pro přijetí žáka – cizince. Pedagog by měl působit na své žáky ještě před příchodem cizince a seznámit je s případnými odlišnými projevy chování. Pedagog by měl rozvíjet smysl pro toleranci, pro chápání různých kulturních specifíků, případně odbourávat výskyt

předsudků vůči žákům jiné národnosti. Pedagog by měl přiblížit vhodným způsobem svým žákům náročnost situace, ve které se nově příchozí cizinec nachází. Cílem pedagoga by mělo být úsilí o správnou integraci cizince do kolektivu třídy a školy a zabránit jeho společenské izolaci.

Učitelé tak mají nesnadnou práci. Musí se vypořádat s jazykovou a kulturní odlišností žáků – cizinců, které mají vzdělávat, ale musí také správně vést české žáky k pozitivním postojům a tolerantnímu chování vůči cizincům. Další problémy nastávají v komunikaci českých učitelů s rodiči žáků – cizinců. Při této situaci hrají důležitou roli dva faktory, jednak do jaké míry jsou rodiče – cizinci schopni se dorozumívát s učiteli česky na dostatečné úrovni vzájemné srozumitelnosti, jednak jaké postoje a hodnoty sdílí tito rodiče na základě své vlastní kultury k české škole a českému stylu vzdělávání.⁵³

Učitelé mohou rodičům žáka – cizince nabídnout vypracování IVP (individuálního vzdělávacího plánu) pro usnadnění pomalejšího tempa výuky především českého jazyka. Tento individuální vzdělávací plán (Příloha VIII) by měli mít vypracovaný žáci – cizinci, kteří mají problém s výukou předmětu Český jazyk, tento plán však není nutný v ostatních předmětech.⁵⁴

Rodiče žáků – cizinců značně ovlivňují vzdělávání svými prioritami, hodnotovým systémem jakou autoritu pro ně učitelé představují. Všechno vyplývá z jejich původní kultury, kterou si přinášejí ze své rodné společnosti. Situaci navíc komplikuje chování majoritní společnosti vůči cizincům a vznikají problémy na obou stranách. Ani média situaci cizinců nějak nezlepšují. „Media are a natural source of information about foreigners. The way in which the media write or talk about foreigners can have a significant influence on commonly shared ideas about foreigners on the part of the Czech society.“⁵⁵ V tisku čteme jaké problémy způsobují cizinci české společnosti, ale nevíme, jaké problémy mají cizinci v naší společnosti. Řada problémů se promítá právě ve školním prostředí, kdy vznikají předsudky a stereotypy mezi většinovou společností a menšinami.

Bakalářská práce zahrnuje do výzkumu řízené rozhovory s rodinami cizinců, jejichž děti dochází do základních škol v Příbrami. Oblast řízených rozhovorů tvořila 14 otázek určených pro rodiče žáků – cizinců (Příloha IX). Cílem bylo zjistit jaké druhy

---

⁵³ PRŮCHA, J. *Interkulturní komunikace*. Praha, 2010, s. 178.

⁵⁴ *Inkluzivní škola. Vyrovnávací plán pro žáky – cizince*. [online]. 14. 12. 2009 [cit. 28. 12. 2010]. Dostupný z WWW: <<http://www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/vyrovnavaci-plan-pro-zaky-cizince>>.

⁵⁵ KLVAČOVÁ, P., BITRICH, T. *How foreigners are (not) written about..* Prague, 2003, p. 54.

pobytů respondenti mají, jejich jazykové schopnosti, spokojenost s českými školami, jejich zkušenostmi se životem v příbramském regionu a komunikací se školou a na úřadech. Řízené rozhovory probíhaly v průběhu měsíce ledna 2011 a byly formulovány tak, aby jejich obsah odpovídal schopnostem respondentů. Zohledněna byla i skutečnost, že respondenti průzkumu jsou cizinci a je u nich možné předpokládat problémy s pochopením textu v českém jazyce. Odpovědi na otázky dotazníku poskytly dvě rodiny z Ruska a Ukrajiny, kteří žijí v příbramském regionu od roku 1995.

První dvě otázky dotazníku zjišťovaly druh a délku pobytu cizineckých rodin v České republice a důvod opuštění rodné země. Ostatní otázky směřovaly průzkum oblasti spokojenosti s výběrem školy, podmínkami ve školním zařízení, s pobytem v Příbrami, s chováním české společnosti, spokojeností s úřady, ovládnutím českého jazyka a dodržování tradic rodné země.

Obě rodiny mají již povolení k trvalému pobytu v České republice. Nejprve po příjezdu do České republiky měli povolení k dlouhodobému pobytu za pracovním účelem, který museli pravidelně každý rok prodlužovat. Po deseti letech získali povolení k trvalému pobytu. Doklad k pobytu a cestování jim umožňuje pas s uděleným vízem. Mají také ukrajinský a ruský občanský průkaz. Hlavní důvod opuštění rodné země byla možnost lepších pracovních podmínek a nabídek práce a lepší prostředí pro život. Rozhodli se tak na doporučení svých známých, kteří zde také žijí. S úředníky a na úřadech v příbramském regionu problémy nemají, záleží na daném úředníkovi. Pomáhá jim alespoň základní znalost českého jazyka, která jim usnadňuje komunikaci s úřady. V Příbrami se jim líbí, mají zde své známé jak cizince tak české přátele, se kterými se poznali při pracovní činnosti. Jejich přátelé jim pomáhají s českým jazykem, při záležitostech na úřadech a ostatními náležitostmi. Dvakrát ročně jezdí na Ukrajinu nebo do Ruska navštívit své rodiny a příbuzné.

Jejich děti navštěvují školní zařízení již od mateřských školek, kde se učí český jazyk. Rodiče mají největší problémy s gramatickou částí českého jazyka jako jsou háčky, čárky, tvrdé y a měkké i, ale díky škole, kterou jejich děti navštěvují se postupně učí pravopis českého jazyka s nimi.

Rodiče si vybírali školu prostřednictvím svých známých nebo podle přístupu školy, ředitele a učitelů při zápisu. Nevnímají žádné odlišnosti přístupu a k možnostem vzdělání oproti českým rodinám. Nikdo se k nim nechová špatně, mají dobré zkušenosti. Dodržují české, ukrajinské i ruské tradice. V případě problému se obrací

na cizineckou policii. Ta, kromě jiného, provádí pravidelné kontroly jejich pobytu a pracovních povolení.

Z dotazování rodičů vyplývá, že jsou spíše spokojeni jak s životními podmínkami v Příbrami, tak i vzděláváním svých dětí, od kterých se mnohému učí sami.

5.3 Výzkum: Shrnutí výsledků šetření

Hlavním cílem bylo zmapování situace integračního procesu cizinců do vzdělávací soustavy, osvojování českého jazyka i dalších předmětů, přijímání žáků – cizinců svými spolužáky, vnímání kulturních odlišností a vzájemné vztahy mezi nimi. V průběhu výzkumného šetření bylo osloveno celkem 236 žáků prvního a druhého stupně Základní školy Školní 75, Příbram 8 a v průběhu řízených rozhovorů bylo osloveno 8 žáků - cizinců a 4 rodiče žáků – cizinců.

Námi provedený výzkum ukázal, že přístup ke vzdělávání žáků – cizinců je pozitivní a stále se zlepšuje na základě nových metod, projektů a vzdělávacích integračních programů. V oblasti jazykové vybavenosti bylo zjištěno, že účastníci průzkumu nemají se zvládnutím českého jazyka velký problém. Většina z nich má zajištěné pravidelné doučování českého jazyka. Otázkou ke zvážení školských zařízení je, zda by nebylo zapotřebí rozšířit výuku o nepovinný předmět Český jazyk pro cizince.

Žáci – cizinci jsou ve škole spokojeni, využívají možnosti mimoškolních aktivit, líbí se jim prostředí a vztahy se spolužáky. Mají možnost v rámci mezi předmětových vztahů představit svoji zemi a prezentovat nové poznatky o jiné než české kultuře ostatním spolužákům. Vytvářejí na školách multikulturní prostředí a lépe se integrují do české společnosti. Žáci – cizinci mají stejný přístup ke všem službám ve škole jako čeští žáci.

Z průzkumu řízených rozhovorů s rodiči – cizinci vyplývá, že i dotazování rodiče jsou pozitivně naladěni v oblasti školního vzdělávání svých dětí. Potvrzují nezastupitelnou roli předškolních i školních institucí především při osvojování českého jazyka. Rodiče žáků – cizinců mají základní znalosti českého jazyka, které jim usnadňují komunikaci nejen se školou, ale také s úřady bez větších problémů. Jejich děti jsou spokojené se základní školou do které chodí. Výběr školy řešili rodiče na doporučení svých známých. Rodiče nemají negativní zkušenosti s úřady v Příbrami, ale chybí jim dostatek informací, na jaký úřad se v případě problému obrátit. Líbí

se jim v České republice, i konkrétně v příbramském regionu. Ve svém okolí se neseťkávají s žádnými zásadními problémy.

Z provedeného výzkumu je patrné, že Základní škola Příbram VIII, Školní 75 vůči vzdělávání žáků – cizinců je otevřená a nebrání k úspěšné integraci.

6 RASISMUS, XENOFOBIE A ŠIKANA VE ŠKOLNÍM PROSTŘEDÍ

Většina škol je schopna využít přítomnosti žáků – cizinců ve školním prostředí při realizaci multikulturní výchovy, při vytváření kladného postoje a chápání kontaktů majority a minority. Úkolem vzdělávání je vést děti k porozumění rozmanitosti národů, soustředit výukový systém k toleranci a odstranění projevů rasové nesnášenlivosti a prevenci vzniku xenofobie a šikany. Multikulturní výchova pomáhá žákům vytvářet hodnoty a postoje tolerance vůči odlišným kulturním skupinám. Ve školním prostředí je nutné objasnit skutečné definice pojmů rasismu, xenofobie a šikany, aby nedocházelo k formování negativních postojů vůči jiným kulturám, jak je tomu často v médiích.

6.1 Nejčastější překážky začlenění do nového kolektivu

Prvopočátky vzniku překážek začleňování žáků – cizinců do kolektivu majority jsou etnické a rasové postoje a předsudky, které české děti mají již od předškolního věku. Vznik předsudků je významně ovlivněn typem sociokulturního prostředí, v němž žijí. Změně postoje a eliminaci předsudků napomáhá integrace minorit do školního prostředí. Negativní vnímání pramení především z nedostatku objektivních informací a z mediálních negativně postavených zpráv o cizincích a menšinách, což je ve svém důsledku zdrojem stereotypů, rostoucí xenofobie, rasismu a šikany. Objasnit stereotypy a jejich vznik a nebezpečnost je úkolem generace tvořící multikulturní společnost.

Hlavními překážkami pro snadné začlenění žáků – cizinců do kolektivu jsou již výše zmiňované sociopatologické jevy. Prvním pojmem, který značně souvisí s problematikou přijetí žáků – cizinců, je rasismus. Existuje mnoho různých vymezení tohoto pojmu. Průcha⁵⁶ jej objasňuje takto: „Rasismus je souhrnné označení pro takové jednání, které překračuje pouhé vnímání rasových odlišností a převáží se na nepřátelské aktivity vůči příslušníkům jiné rasy. Takové aktivity se projevují v diskriminaci, v agresivním chování (verbálním nebo fyzickém) či násilí.“ Jinou formou, vhodnou i k prezentaci v dětském kolektivu, vysvětluje pojem rasismus Jelloun,⁵⁷ který vede rozhovor s dcerou, v němž jí vysvětluje příčiny, důsledky a kořeny rasismu. „Rasismus je dosti rozšířené chování, které se objevuje v každé společnosti a které se v některých zemích stalo bohužel běžnou záležitostí, protože se stává, že si ho neuvědomujeme.

⁵⁶ PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova*. Praha, 2006, s. 54.

⁵⁷ JELLOUN, T. *Tati, co je to rasismus?* Praha, 2004, s. 11.

Je založen na nedůvěře, a dokonce na pohrdání lidmi, kteří mají jiné fyzické a kulturní rysy, než jsou ty naše.“ Touto problematikou se zabývá i Šišková⁵⁸, která popisuje nejen rasismus a xenofobii, ale i problematiku menšin a cizinců v České republice. „Rasismus je ideologie, která představuje soubor koncepcí vycházejících ze strachu z cizího (xenofobie) a tvořících jeho ideologickou nadstavbu.“ Ve svém prozaickém díle popisuje rasismus a xenofobii Lan Pham Thi⁵⁹, která čelí prakticky dennodenně různým formám rasismu, xenofobie a agrese. Rasový motiv je projevem nadávek a agresivního chování, které autorka česko-vietnamského původu osobně zažila.

Dalším jevem, který ovlivňuje začlenění žáka - cizince do kolektivu je xenofobie. Xenofobie představuje „iracionální strach z cizinců, někdy snad oprávněný, avšak vždycky nepochopitelný.“⁶⁰ Slovo xenofobie je spojeno se slovem cizinec, které označuje člověka přicházejícího z jiné země, jiného města nebo vesnice. „Xenofobie znamená nepřátelský vztah k cizincům, k těm, co přicházejí z ciziny.“⁶¹ „Xenofobie (z řeckého xenos – příchozí, a fóbos – bázeň, úzkost) strach z toho, kdo přichází z ciziny, z cizího prostředí, mimo vlastní sociální útvar.“⁶²

Následkem vnitřních kulturních střetů ve školním prostředí jsou projevy šikany. „Šikana znamená psychické, citové, společenské nebo fyzické zneužívání. Agresor může a nemusí mít v úmyslu ublížit.“⁶³ Šikana se objevuje zejména ve společnosti školního prostředí, kde jsou děti s odlišnou kulturou a národností. Škola a její pracovníci musejí koordinovat všechny oblasti školního života, dodržovat standardy vzájemné úcty a spravedlnosti. Ve školním prostředí by se oběť měla cítit natolik bezpečně, aby byla schopná nahlásit šikanu a sdělit svoje pocity beze strachu.

Školy by měly mít přesně formulovaný kázeňský řád a konkrétně stanovené následky pro žáky, kteří překračují hranice přípustného chování, vést přesné záznamy o trestech, případech šikany, zhoršených studijních výsledcích a dalších jevech, pravidelně informovat žáky, rodiče, personál, že šikana je špatná a ti, kteří se jí dopouštějí, budou potrestáni. Škola musí jasně sdělovat, kdo z personálu je pověřen koordinací kroků proti šikaně. Lépe jsou předávány informace na základních školách, méně pak na středních, ale existuje mnoho způsobů, jak může škola upozornit na negativní stránky šikany, například v podobě letáčků, informací v žákovských

---

⁵⁸ ŠIŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha, 1998, s. 13-14.

⁵⁹ THI, L. *Bílejší kůň, žlutější drak*. Praha, 2009, s. 56.

⁶⁰ ROBERTSOVÁ, E. *Xenofobův národnostní průvodce*. Rusové. Praha, 1995, s. 63.

⁶¹ JELLOUN, T. *Tati, co je to rasismus?* Praha, 2004, s. 15.

⁶² ŠIŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha, 1998, s. 12.

⁶³ FIELDOVÁ, E. *Jak se bránit šikaně*. Praha, 2009, s. 24.

knížkách, na webových stránkách školy, ve výročních zprávách, školních plakátech, nálepkách a dalších.⁶⁴ V konečné fázi také role rodiny značně ovlivňuje odolnost čelit šikaně.

Úkolem vzdělávání je využívat každé příležitosti zvláště v předmětech jako jsou cizí jazyky, literatura, zeměpis a nově také multikulturní výchova a naučit žáky vnímat potřeby druhých a rozumět jejich reakcím a tím předcházet těmto patologickým jevům. České školy se snaží formou besed a spoluprací s organizacemi předcházet těmto negativním jevům. Účinným řešením a východiskem z pocitů odlišnosti a strachu z „cizího“ je vytvoření oboustranné atmosféry vstřícnosti, podpory a tolerance uvnitř skupin i v širším okolí, naučit se žít pospolu.

Nejúčinnějšími mezinárodními právními nástroji proti rasismu jsou Mezinárodní úmluva o potírání všech forem diskriminace a Úmluva Rady Evropy o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů 3, 5 a 8 (Sb. č. 209/1992), čl. 14⁶⁵: „Užívání práv a svobod, přiznaných touto Úmluvou, musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakémkoli důvodu, jako je pohlaví, rasa, barva pleti, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národnostní nebo sociální původ, příslušnost k národnostní menšině, majetek, rod nebo jiné postavení.“ Smluvními stranami jsou všechny členské státy. Nejvyšším orgánem je Evropský soud pro lidská práva.

V současnosti jsou v každé škole, u nás i v cizině patrné projevy rasismu, xenofobie i šikany. Základním úkolem je dostatečná prevence a dostatek informací, které dětem vysvětlují, jak se těmto jevům bránit. Děti by měly mít důvěru především ve školním prostředí. Školní metodik prevence připravuje a zaměřuje aktivity multikulturních prvků do vzdělávacího procesu, zabývá se integračním procesem žáků - cizinců a zajišťuje preventivní programy a projekty pro děti a pedagogy, které kriticky zkoumají tyto předsudky. Informovanost o situaci národnostních a etnických menšin v České republice, snižuje tendenci postojů a názorů na základě zažitých stereotypů a předsudků.

---

⁶⁴ FIELDOVÁ, E. *Jak se bránit šikaně*. Praha, 2009, s. 153-154.

⁶⁵ ŠÍŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha, 1998, s. 16.

6.2 Tolerance jako podmínka změny postavení cizinců ve společnosti

Jedinou cestou k odstranění faktické diskriminace, projevů rasismu, xenofobie a šikany, je tolerance. Zdánlivě jednoduchá cesta k úspěchu, ale okamžik zlomu spočívá v tom, že ji musí respektovat obě strany. Všechny veřejné služby, zdravotnictví, sociální služby, vzdělávání musí být přístupné veřejnosti bez znaků jakékoli diskriminace.⁶⁶ Je třeba zajistit tak všem skupinám rovnoprávný přístup k uvedeným službám.

Toleranci na státní úrovni lze chápat jako způsob občanského soužití, spojený s řadou politických, sociálních, kulturních a psychologických podmínek nutných pro její realizaci. Obranou intolerance je získávání pozitivních zkušeností s příslušníky menšin, osobní seznamování a předávání kladných zkušeností ostatním lidem. Prostředkem tolerance je vedení dialogu, otevřené komunikace se záměrem najít společné cíle a formy soužití založené na vzájemné úctě.

Dalším způsobem dosažení tolerance je dostatek informací o dané kultuře, pochopení, poznání a hledání společné cesty. Možné změny v postavení cizinců mohou nastat pomocí odborně podávaných informací mladým lidem. Takto profesionálně prezentované poznatky z oblasti tolerance odlišností a zkušeností z besed, projektových programů by mohly částečně odstranit stereotypy lidí, zejména mladé generace. Cílem je změnit jejich často negativní postoj a vést je k tolerantní občanské společnosti. Úcta a respekt jsou další faktory, které mohou zlepšit toleranci majority vůči minoritě. Podpora multikulturní tolerance je těžký úkol, ale musí se k němu stále směřovat. Tolerance vůči cizincům je spojena nejen s pobytem cizinců na území České republiky, ale také s přijímáním již zmíněných principů multikulturality založené na vzájemné toleranci a rovnoprávnosti všech lidí bez ohledu na jejich příslušnost.

---

⁶⁶ NIESSEN, J. *Rozmanitost a soudržnost: nové úkoly v oblasti integrace imigrantů a menšin*. Rada Evropy, 2000, s. 87.

7 SPOLUPRÁCE CÍLOVÉ SKUPINY S ČESKÝMI ÚŘADY

Česká společnost se stala ať již přechodně nebo trvale druhým domovem cizinců. Integrace do nové společnosti představuje náročný úkol vyžadující získání a osvojení nových znalostí, v neposlední řadě znalostí českého jazyka, umožňujících snáze řešit základní životní situace a lépe se dorozumět na úřadech i orientovat se v nových kulturních, pracovních podmínkách a v běžných mezilidských vztazích. Stát by měl fungovat jako koordinátor mezi různými úrovněmi státní správy v oblasti imigrantů a menšin zpravidla v gesci několika ministerstev: Ministerstva vnitra, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstva spravedlnosti, Ministerstva zahraničních věcí a Ministerstva práce a sociálních věcí. Česká společnost si musí zvykat na cizince, pomáhat při integraci právě prostřednictvím státních organizací, ale i nevládních a neziskových organizací. Migrační vlny nás nemohou obcházet, jelikož jsme ve středu dění a cizinec by se měl cítit vítán, nemít strach, v případě problému vědět na jaké úřady nebo centra se obrátit, jaké zákony se na něj vztahují. Bohužel takový přístup zatím v České republice není zcela plnohodnotně realizován. Integraci cizinců se zabývá řada státních institucí, různých neziskových organizací, poradenských center, které poskytují informační servis a podporu cizinců v České republice v nejrůznějších oblastech. Přesto jsou cizinci stále konfrontováni s mnohými problémy úředního charakteru.

7.1 Regionální instituce, které nabízejí pomoc a péči o cizince

Problémy integračního procesu jsou nejviditelnější na místní úrovni. Místní a regionální správa jak ve městech, tak na venkově nezavedla nezbytné prostředky pro integraci. Městská politika nevěnuje příliš pozornosti problematice cizinců, kteří pobývají v našem regionu. Stále je nedostatek činností a projektů na podporu integrace v příbramském regionu. Je zapotřebí podporovat aktivní účast menšin a imigrantů, jejich potřeb a rovných příležitostí k odstranění konkrétních nerovností.

V příbramském regionu je zatím málo institucí, kteří se touto problematikou zabývají ačkoliv zde pobývá poměrně velký počet cizinců. Od 1. 1. 2011 vznikla nová působnost pracovišť Ministerstva vnitra pro odbor cizinecké policie. Dřívější pracoviště cizinecké policie existovalo v Příbrami samostatně, avšak dle nové působnosti je omezené a sloučené pro město Příbram i Beroun současně. Zřízeno

je Oddělení pobytových agend detašované pracoviště Příbram, Žežická 498, Příbram V.⁶⁷

V oblasti oprávněnosti zaměstnávání cizinců, v jejichž územní působnosti bude zaměstnávání vykonáváno, působí místně příslušný Úřad práce. Úřad práce v Příbrami, oddělení Trh práce – zahraniční zaměstnanost řeší pracovní právní vztahy mezi cizincem a zaměstnavatelem stanovené zákoníkem práce (Zákon č. 262/2006 Sb.) a zákonem o zaměstnanosti (Zákon č. 435/2004 Sb.), podle kterého cizinci mohou být zaměstnáváni na území České republiky pokud mají platné povolení k zaměstnání, povolení k pobytu nebo zde mají trvalý pobyt. Pracovník výše jmenovaného oddělení vede databázi zaměstnávání cizinců v příbramském regionu a úzce spolupracuje s cizineckou policií.

V oblasti odboru sociálních věcí a zdravotnictví Městského úřadu Příbram jsou zajištěny dávky sociální péče pro cizince v souladu s platnými právními předpisy. V případě zajišťování agendy dávek cizincům se posuzuje, zda daná žádost není zátěží pro sociální systém České republiky. Otázky sociálně-právní ochrany dětí jsou řešeny ve spolupráci s Mezinárodním ústředím v Brně.

V oblasti odboru školství Městského úřadu Příbram, základní vzdělávání cizinců poskytuje Základní škola, Příbram II, Jiráskovy sady 273, která získala grantový projekt na podporu výuky cizinců s názvem „Cizinci u nás nejsou cizí.“⁶⁸ Projekt je koncipován jako důležitý prvek v rámci podpory integrace žáků – cizinců především z nečlenských států Evropské unie do společnosti občanů České republiky. Škola získala pověření Středočeského kraje vyučovat češtinu pro cizince ze zemí Evropské unie v rozsahu 70 hodin bezplatné výuky. Žák – cizinec z nečlenských států Evropské unie nemá na bezplatnou výuku českého jazyka nárok, proto tato škola využívá grantových podpor z Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy v integraci cizinců z nečlenských států Evropské unie. Akreditovaný program pro výuku českého jazyka nejvíce využívají žáci – cizinci z Číny, Ukrajiny a Vietnamu.

Zařízení PERMON pro nezletilé cizince nedaleko Příbrami zajišťuje dětem veškerou péči, vzdělávání i zdokonalování v českém jazyce. Po stránce sociální pomáhá nezletilým cizincům získat pobytový status, vyřídit důležité doklady, pomáhá při slučování rodinných příslušníků, v získávání zaměstnání, při hledání ubytování

---

⁶⁷ *Policie české republiky – Služba cizinecké policie. Středočeský kraj.* [online]. 2010 [cit. 5. 3. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.policie.cz/clanek/oddeleni-pobytovyh-agend-stredocesky-kraj.aspx>>.

⁶⁸ *Výuka cizinců. Základní škola Příbram II, Jiráskovy sady 273.* [online]. 2011 [cit. 7. 3. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.zsjs.cz/www/o-skole/vyuka-cizincu/>>.

odcházejících dětí, podává nezletilým psychologickou pomoc, je zaměřené i na nezletilé cizince s poruchami chování a spolupracuje s neziskovými organizacemi.

V neposlední řadě jazykové školy nabízejí pomoc cizincům s výukou češtiny. Jazyková škola DIARTS spolupracuje s Organizací pro pomoc uprchlíkům v rámci výuky českého jazyka. Nabízí kurzy dětem všech věkových skupin, které studují na školách v Příbrami. Pořádá aktivity, které nesouvisí jen s výukou jazyka a pomáhá při integraci do naší kultury.

Přestože v našem regionu vnímáme integrační proces především ve školství jako pozitivní jev, na úřadech stále chybí koncepce práce s cizinci. Chybí detailní přehled nezbytných informací, poradenské služby nebo dokonce kvalitní informační centrum v Příbrami. Tento stav je nedostačující v poměru počtu cizinců a je nezbytné, aby se tato situace do budoucna zlepšila, aby i příbramský region v ohledu práce s cizinci nezaostával za celorepublikovým standardem.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo popsat a zmapovat integrační proces a jeho výsledky u žáků – cizinců v českém vzdělávacím systému, zjistit postoje českých žáků vůči žákům – cizincům, charakterizovat nejvíce zastoupené menšiny v příbramském regionu, jakož i možnosti poradenských služeb pro cizince v příbramském regionu.

Počet cizinců v České republice převážně ze zemí bývalých republik Sovětského svazu nebo z asijských zemí se každý rok neustále zvyšuje a dá se předpokládat, že se stále zvyšovat bude. K nejvíce zastoupeným národnostním menšinám žijících trvale nebo dlouhodobě v České republice i v příbramském regionu patří Ukrajinci, Slováci, Vietnamci, Rusové a Poláci. K rozvoji integrace nejvíce přispívá prostředí školských zařízení, především základních škol, kde jsou nejčastěji zastoupení žáci – cizinci z Vietnamu, Ruska, Ukrajiny, dále ze Slovenska a Moldávie. Nárůst daných menšin je zaznamenáván od roku 2001. Přesné záznamy o cizincích ze všech oblastí monitoruje Český statistický úřad, který vydává informační publikace o cizincích v České republice a příslušných krajích.

Rozdílné kulturní zvyky a životní styly menšin byly představeny jako důležité prvky při začleňování do české kultury. Vnímána byla rozdílnost jazykové vybavenosti, kulturní šok při setkání s novou kulturou a problematika společensko-kulturních diferencí jiných národů. Rozdíly v přijímání české kultury se mnohdy odlišují u rodičů – cizinců a jejich dětí. Rodiče dětí – cizinců nemají dostatečné jazykové znalosti, avšak díky vzdělávání svých dětí se mohou český jazyk učit společně s nimi. Jazyková bariéra v rodinách bilingvních a v rodinách cizího původu je odlišná u dospělých i u jejich dětí.

Na základě námi provedeného dotazníkového šetření a řízených rozhovorů u žáků – cizinců a českých žáků v oblasti integrace dětí i jejich rodičů v příbramském regionu jsme zjišťovali způsob života příslušníků těchto národností v České republice, možnosti jazykové komunikace, spolupráci s učiteli ve školách, spokojenost se školním prostředím, mimoškolními aktivitami a spokojenost s přístupem úřadů. Značné rozdíly v integraci do české společnosti můžeme vysledovat mezi žáky z bilingvních rodin a žáky z rodin čistě cizineckých. U dětí z bilingvních rodin nejsou patrné jazykové bariéry, jelikož děti vyrůstají jak v české tak i např. vietnamské či ukrajinské kultuře, jejich integrace mezi české žáky probíhá v podstatě samovolně bez jakýchkoli obtíží. Složitější situace nastává především u dětí, jejichž oba rodiče jsou cizinci, důležitým aspektem je ale věk dítěte, kdy se do České republiky s rodiči dostalo.

Většina žáků – cizinců zde žije od narození, menší podíl tvoří žáci, kteří přijeli s rodiči až ve věku povinné školní docházky. Z námi provedeného šetření vyplývá, že tito žáci navštěvují mateřské, základní i střední školy, v Příbrami se jim líbí, mají zde své přátele a zvládají učivo průměrně někteří dokonce nadprůměrně. Pokud mají problém s výukou českého jazyka, je jim nabídnut Individuální vzdělávací plán pro snadnější tempo v učivu. Žáci – cizinci jsou dobře přijímáni českými žáky, kteří spíše nevnímají jejich kulturní odlišnosti ani odlišnosti chování v třídním kolektivu. Můžeme konstatovat, že žáci – cizinci i jejich rodiče jsou se základním školstvím v regionu Příbram spokojeni a v průběhu vzdělávání se nesetkali s žádnými zásadními problémy. Žáci – cizinci nemají obtíže se začleňováním do školního prostředí, často využívají dalších školních služeb a ve svém volném čase se zapojují do mimoškolních aktivit, navštěvují své spolužáky a někteří z nich mají zajištěné soukromé doučování z českého jazyka.

Snaha škol o úspěšnou integraci žáků – cizinců, kteří zde pobývají delší dobu, postupně vede k minimalizaci negativních postojů a předsudků většinového obyvatelstva k daným menšinám. Zavedení multikulturní výchovy do škol přispělo k tolerantnějšímu přístupu a ke zmírnění projevů rasismu, xenofobie a šikany. Většina žáků – cizinců se dle šetření nesetkala s nepřátelskými projevy a ti, kteří ano, tak v době bezprostředně po příjezdu do České republiky.

Závěrečná část práce byla věnována zhodnocení spolupráce českých úřadů s cílovou skupinou. Regionální instituce, o kterých vypovídali rodiče dětí – cizinců, se příliš nezabývají problematikou integrace, ačkoliv v našem regionu počet cizinců stále narůstá. Na úřadech v Příbrami není dostatečný přehled informací a služeb, které by cizincům pomohly se snáze orientovat v českém prostředí.

Hlavním přínosem práce je nahlédnutí do problematiky integrace cizinců, jejich života a především jejich dětí vzdělávajících se v českých školách. Bakalářská práce umožňuje komplexnější seznámení s touto problematikou nejen z řad pedagogické veřejnosti, ale i široké veřejnosti. V souvislosti s novými okolnostmi v této oblasti bude zapotřebí, aby začleňování žáků – cizinců do českého vzdělávacího procesu probíhalo již od samotného počátku vstupu do školy. Je nezbytné, aby čeští občané byli více informováni o této problematice, aby pochopili, že cizinci mohou být pro Českou republiku přínosem.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literární zdroje

1. ABRAHÁMOVÁ, J. et al. *Všeobecná encyklopedie Diderot*. Praha : Diderot, 1999. 473 s. ISBN 80-902 555-5-8.
2. BARTÁK, J. et al. *Encyklopedický slovník*. Praha : Odeon, 1993. 1253 s. ISBN 80-207-0438-8.
3. BURYÁNEK, J. *Cizinci v ČR. Člověk v tísní* : Projekt Varianty. Člověk v tísní, 2002. 479 s.
4. ČÁPOVÁ, Z., MARXTOVÁ, M. *Děti z uprchlických rodin*. Praha : Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. 20 s. ISBN 80-86991-76-8.
5. ČERMÁKOVÁ, J. et al. *Ty+Já = kamarádi*. Praha : ISV, 2000. 152 s. ISBN 80-85866-76-5.
6. DUNN, O. *Pomozte svému dítěti naučit se cizí jazyk*. Dubicko : INFOA, 2003. 218 s. ISBN 80-7240-315-X.
7. FIELDOVÁ, E. *Jak se bránit šikaně*. Praha : IKAR, 2009. 312 s. ISBN 978-80-249-1176-2.
8. GALTUNG, J. *Key Speech*. Unesco Conference 2003, Jyvaskyla, 2003. Podle MORGENSTERNOVÁ, M., ŠULOVÁ L. et al. *Interkulturní psychologie. Rozvoj interkulturní senzitivity*. Univerzita Karlova Praha : Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1361-1.
9. HARDING-ESCH, E., RILEY, P. *Bilingvní rodina*. Praha : Portál, 2008. 224 s. ISBN 978-80-7367-358-1.
10. HOLÁ, B. *Život cizinců v ČR*. Praha : ČSÚ, 2007. 68 s. ISBN 978-80-250-1548-3.
11. JELLOUN, T. *Tati, co je to rasismus?* Praha : Dauphin, 2004. 67 s. ISBN 80-7272-049-X.
12. KINDERSLEY, D. *Děti jako já*. Bratislava : Perfekt, 1996. 80 s. ISBN 80-8046-051-5.
13. KLVAČOVÁ, P. and BITRICH, T. *How foreigners are (not) written about*. Prague : Multicultural center Prague. 2003. 94 p. ISBN 80-239-1137-6.
14. MORGENSTERNOVÁ, M., ŠULOVÁ, L. et al. *Interkulturní psychologie. Rozvoj interkulturní senzitivity*. Praha : Karolinum, 2007. 218 s. ISBN 978-80-246-1361-1.

15. NIESSEN, J. *Rozmanitost a soudržnost: nové úkoly v oblasti integrace imigrantů a menšin*. Praha : Rada Evropy, 2000. 115 s. ISBN 92-871-4345-5.
16. PETRUCIJOVÁ, J. *Multikulturalismus, kultura, identita*. Ostrava : Ostravská univerzita, 2005. 66 s. ISBN 80-7368-083-1.
17. PRŮCHA, J. *Interkulturní komunikace*. Praha : GRADA, 2010. 200 s. ISBN 978-80-247-3069-1.
18. PRŮCHA, J. *Interkulturní psychologie. Sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů*. Praha : Portál, 2004. 200 s. ISBN 80-7178-885-6.
19. PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova*. Praha : TRITON, 2006. 263 s. ISBN 80-7254-866-2.
20. PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova : Teorie – praxe - výzkum*. Praha : ISV, 2001. 211 s. ISBN 80-85866-72-2.
21. PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha : Portál, 2003. 322 s. ISBN 80-7178-772-8.
22. ROBERTSOVÁ, E. *Xenofobův národnostní průvodce. Rusové*. Praha : Sagitta, 1995. 63 s. ISBN 80-901561-8-5.
23. SRB, J. et al. *Cizinci v české republice*. Praha : Český statistický úřad, 2008. 249 s. ISBN 978-80-250-1836-1.
24. ŠATAVA, L. *Jazyk a identita etnických menšin*. 2. vyd. Praha : Sociologické nakladatelství, 2009. 215 s. ISBN 978-80-86429-83-0.
25. ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v české republice*. Praha : Portál, 2001. 200 s. ISBN 80-7178-648-9.
26. ŠIŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha : Portál, 1998. 208 s. ISBN 80-7178-285-8.
27. ŠTĚPÁNEK, M. et al. *Ilustrovaný encyklopedický slovník*. Praha : Academia, 1980. 976 s. ISBN 505-21-856.
28. ŠVEJDA, P. *Vietnamkou v České republice*. RedWay. Praha : Zdravé srdce, 2010. ISSN 1803-2850.
29. ŠVEJDA, P. *V kůži Ukrajince*. RedWay. Praha : Zdravé srdce, 2010. ISSN 1803-2850.
30. THI, L. *Bílý kůň, žlutý drak*. Praha : Knižní klub, 2009. 144 s. ISBN 978-80-242-2525-8.

Elektronické zdroje

1. *Česká televize, Kosmopolit-Integrace cizinců*. [online]. 2010 [cit. 12. 9. 2010]. Dostupný z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/210562210300004-kosmopolis/obsah/106127-reportaz-integrace/>>.
2. *Česká televize, Kosmopolis- Ukrajinci*. [online]. 2010, poslední revize 30. 7. 2010 [cit. 26. 10. 2010]. Dostupný z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/209562210300009-kosmopolis/>>.
3. *Česká televize, Kosmopolst – Rusové*. [online]. 2010, poslední revize 6. 8. 2010 [cit. 26. 10. 2010]. Dostupný z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/209562210300010-kosmopolis/>>.
4. *Český statistický úřad. Cizinci v ČR podle oblasti, kraje a okresu*. [online]. 2010 [cit. 11. 9. 2010]. Dostupný z WWW: <[http://www2.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/A80053CB50/\\$File/c01t02.xls](http://www2.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/A80053CB50/$File/c01t02.xls)>.
5. *Inkluzivní škola. Podpora spolužáků patrony*. [online]. 16. 12. 2009 [cit. 28. 12. 2010]. Dostupný z WWW : < <http://www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/podpora-spoluzaku-patrony> >.
6. *Inkluzivní škola. Vyrovnávací plán pro žáky – cizince*. [online]. 14. 12. 2009 [cit. 28. 12. 2010]. Dostupný z WWW:<<http://www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/vyrovnavaci-plan-pro-zaky-cizince>>.
7. *Meta sdružení pro příležitosti mladých migrantů*. [online]. 2011 [cit. 31. 1. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.meta-os.cz/pic/5-meta-kdo-jsme.aspx>>.
8. *Počet cizinců v ČR*. [online]. 2010, poslední revize 17. 6. 2010 [cit. 26. 8. 2010]. Dostupný z WWW: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_pocet_cizincu>.
9. *Policie české republiky – Služba cizinecké policie. Středočeský kraj*. [online]. 2010 [cit. 5. 3. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.policie.cz/clanek/oddeleni-pobytovych-agend-stredocesky-kraj.aspx>>.
10. *Ruská kulturní identita* [online]. 2010 [cit. 15. 9. 2010]. Dostupný z WWW: <<http://www.mezikulturnidialog.cz/ruska.html>>.
11. *Slovo 21, Bulletin Slovo pro cizince a o cizincích*. [online]. 2010 [cit. 29. 10. 2010]. Dostupný z WWW: <http://www.slovo21.cz/nove/index.php?option=com_content&view=article&i

d=65%3Abulletin-slovo-pro-cizince-a-o-cizincich&catid=36%3Aintegrace-cizinc&Itemid=41&lang=cs>.

12. *Ukrajinská iniciativa v ČR*. [online]. 2010 [cit. 11. 9. 2010]. Dostupný z WWW: <<http://www.ukrajinci.cz/cs/uicr-kontakt/>>.
13. *Výuka cizinců. Základní škola Příbram II, Jiráskovy sady 273*. [online]. 2011 [cit. 7. 3. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.zsjs.cz/www/o-skole/vyuka-cizincu/>>.
14. *Zařízení pro děti-cizince, diagnostický ústav, dětský domov se školou, výchovný ústav, středisko výchovné péče, základní škola a praktická škola Radlická 30, Praha 5. Výroční zpráva školní rok 2007/2008*. [online]. 2008 [cit. 17. 11. 2010]. Dostupný z WWW: <http://www.ddc.cz/downloads/zprava_za_skolni_rok_2007-2008.doc>.
15. *Ženy migrantky v České republice. Úvod do problematiky*. [online]. 2008 [cit. 14. 10. 2010]. Dostupný z WWW: <<http://www.strada.cz/attachments/3/32188e6b0602a2e5a091d834616ba645.pdf>>.

Legislativní zdroje

1. Sbíрка zákonů Česká republika. Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů. 2009. 506 s. ISSN 1211-1244.

PŘÍLOHY

- I. Venkovský život ve Vietnamu, kultura a rysy vietnamské rodiny
- II. Vietnamská společnost a její centra v České republice
- III. Informativní bulletin „Slovo pro cizince a o cizincích“
- IV. Zařízení pro děti – cizince PERMON
- V. Škála sympatií k daným menšinám na Základní škole Školní 75, Příbram VIII
- VI. Spokojenost žáků – cizinců z bilingvních rodin se školním zařízením v příbramském regionu
- VII. Spokojenost žáků – cizinců z rodin národnostních menšin se školním zařízením v příbramském regionu
- VIII. Individuální vzdělávací plán pro žáky – cizince
- IX. Spokojenost rodičů – cizinců se školním zařízením v příbramském regionu

PŘÍLOHY

Příloha I

Venkovský život ve Vietnamu, kultura a rysy vietnamské rodiny

Zdroj: KINDERSLEY, D. *Děti jako já*. Bratislava, 1996, s. 66-67.

„Vlasy mám hnědé, ale nemůžete to vidět, protože je mám zakryté šátkem. S oblékáním a vázáním šátku na hlavu mi pomáhá maminka.“

„Nosím tradiční oblečení našeho kmene. Skládá se z několika kusů: šátku, sukně, kabátku a látky, kterou se ovínují nohy.“

šambusová sochva na tůž

Nůž Thi Liën na štipání dříví

Košík na dříví na topení

Tento kroj jí zhotovila maminka. Trvalo jí to asi rok. Nejprve připravila batikovou látku a potom našla ozdoby nitěmi obarvenými přírodními barvami získanými z rostlin.

„Kroj nosím do školy a když jdu do vesnice. Nechci si ho umazat, a tak si na hraní oblékám něco jiného. Ale v kroji chodím ze všeho nejradši.“

Náhrdelník je dílem jednoho vesničana. Vyrobil ho pomocí starého kuchyňského náčiní. Nejdřív rozklepal kus kovu a pak ho ohnul do kruhu.

Thi Liën

„Jmenuju se Trieu Thi Liën. Na prvním místě uvádíme příjmení, potom rodné jméno. Až vyrostu, chci být zemědělskou inženýrkou a vyvíjet nové způsoby pěstování rýže. Tady v horách je pěstování rýže obtížné, protože lidé musejí nosit těžké koše do příkrých svahů. Představuju si, že dole v rovinách to musí být mnohem snadnější. Byl by užitečné učit se vědu a techniku.“

HRÁ S TYČINKAM
Thi Liën s nejraději hraje s tyčinkami a limetou. Jednu tyčinku položí svisle a ostatní vodorovně přes ni. Pak limetu vyhodí do vzduchu, zvedne jednu tyčinku a limetu zase chytí. Tak pokračuje, dokud nedrží všechny tyčinky v jedné ruce. V další hře zdvihá vždy dvě tyčinky naráz, potom tři, čtyři, až nakonec zvedne všechny najednou.

Škola, kam chodí Thi Liën

Každý den chodí Thi Liën mamince pro dříví. Speciálním nožem ho štípe na půlky a nosí ho domů v koši.

RÁNO DO ŠKOLY
Škola začíná Thi Liën v osm hodin a končí v jedenáct. Má ráda literaturu a počty. Tyto předměty považuje za lehké. Doma mluví nářečím svého kmene a ve škole úředním jazykem, vietnamštinou.

Toto je její sešit na matematiku. Písmo je vietnamské.

Vymačkaná šťáva z limety dodává jídlu zvláštní příchuť.

Kufecí maso se zeleninou

Thi Liën jí dřevěnými tyčinkami.

Omáčka z pálinky papriky

67

Venkovský život ve Vietnamu, kultura a rysy vietnamské rodiny

Zdroj: KINDERSLEY, D. *Děti jako já*. Bratislava, 1996, s. 66-67.

Lotosové květy

Thi Liên

THI LIÊN JE DEVĚT LET a žije v horách severního Vietnamu. Náleží ke kmeni Dao. Její rodina žije v malé obci Tam, ležící čtyři kilometry od nejbližší vesnice. Jsou soběstační, pěstují si plodiny a sami si zhotovují část oblečení. Dokonce si i vyrábějí elektřinu - pomocí vodního náhonu z blízkého jezera.

„Liên znamená lotosový květ.“

Otec se jmenuje Van Hoan, což znamená „dokonalý“.

Matka Ban Thi Son ráda žvýká arakové oříšky. Ty jí obarvují zuby načerno.

K barvení látky na tmavomodro používá matka barvivo získávané z polokeře indigovníku.

DŮM V KOPCÍCH

Dům Thi Liên je dřevěný, má taškovou střechu a hliněnou podlahu. Zápraží zastihuje došková střecha. Thi Liên spí v posteli s mámou a bráškové se o postel dělí s tátou. Thi Liên ráda sedává za školním stolem; na prázdniny si ho smí brát domů.

KRÁSNA BATIKA

Ban Thi Son používá k výrobě vzorů na látky techniku zvanou batikování. Na místa, která chce ponechat bílá, nanese vosk a pak látku obarví. Potom vosk odstraní a požadovaný vzorek zůstane bílý.

„Tohle je bratr Van Minh. Kluci mají před jménem Van, dívky zase Thi.“

Nástroje k batikování

Vičko

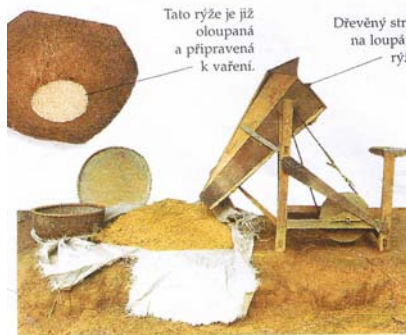

Vos

Náčiní k batikování má matka uložené v bambusové tubě.

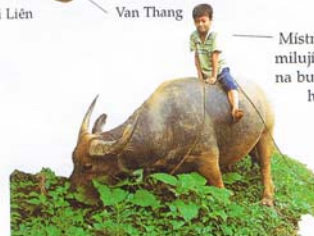
RODINA THI LIÊN

Rodiče Thi Liên jsou zemědělci. Pěstují rýži, obilí, kasavu a ovocné stromy. Matka také pečuje o domácnost a všechny členy rodiny odívá. Thi Liên má dva bratry. Van Minhovi je dvanáct let, Van Thangovi sedm.

Tato rýže je již oloupaná a připravená k vaření.

Dřevěný stroj na loupání rýže

Místní děti milují jízdu na buvolím hřbetě.

ZVÍRATA KOLEM DOKOLA

Vesničané na vrchovině chovají kuřata a prasata na jídlo a vodní buvoly na tahání pluhů na polích. Rodina Thi Liên má také psa jménem Lu. Nejmilějším zvířetem Thi Liên je sousedovic prasátko.

ČAS KRMENÍ

Thi Liên krmí kuřata, žijící v dřevěném kurníku (vpravo). Zobou zrní a zbytky potravin. Také se stará o prasce. To požirá sladké brambory a části banánovníku. Chlapci pomáhají otci pečovat o buvola.

LOUPÁNÍ RÝŽE

Dříve než sklizenou rýži matka uvarí a podá k jídlu, musí ji oloupat (zbavit suchých slupek). K tomu používá tento dřevěný přístroj (vlevo).

Příloha II

Vietnamská společnost a její centra v České republice

Zdroj: *Mezikulturní dialog. Vietnamská kulturní identita*. [online]. 2011 [cit. 10. 3. 2011]. Dostupné na WWW: <<http://www.mezikulturnidialog.cz/vietnamska.html>>.

Existuje několik sdružení, či organizací jejichž cílem je propagace vietnamské kultury, integrace vietnamského obyvatelstva nebo seznámení s vietnamskou kulturou a navázání vzájemných vztahů.

Klub Hanoi vzniklý z bývalého spolku studentů vietnamistiky na FF UK je od roku 2004 občanským sdružením otevřeným všem, kteří se zajímají o Vietnam či o vietnamskou komunitu žijící v ČR. Hlavními cíli jsou propagace vietnamské kultury a integrace Vietnamců do společnosti.

Občanské sdružení Klub Bambus, které sídlí v areálu neoficiálního vietnamského centra v Praze – SAPA, její velmi činorodý představitel a zakladatel Ing. Tung, organizuje vydávání dvojjazyčného časopisu pro žáky vietnamské národnosti v ČR, pořádá také kurzy vietnamštiny i češtiny. Mezi nejvýznamnější počiny pana Tunga patří vydání skript „Čeština – základní kurz pro Vietnamce“, kromě této publikace napsal pan Tung ještě další: „Vietnamci v Praze“. Česko-vietnamská společnost, Svaz Vietnamců v České republice

Česko-vietnamská společnost vydává dvojjazyčný časopis Česko-vietnamský zpravodaj, ve kterém informuje o dění ve Vietnamu i o dění v ČR ve vztahu k vietnamské minoritě a poskytuje rady a doporučení usnadňující život na našem území a je partnerem integračního projektu v oblasti zdravotního pojištění stejně jako Svaz Vietnamců v české republice.

Informativní bulletin „Slovo pro cizince a o cizincích“

Zdroj: Slovo 21. Bulletin Slovo pro cizince a o cizincích. [online]. 2011 [cit. 10. 3. 2011]. Dostupné na WWW:

<http://www.slovo21.cz/nove/index.php?option=com_content&view=article&id=65%3Abulletin-slovo-pro-cizince-a-o-cizincich&catid=36%3Aintegrace-cizinc&Itemid=41&lang=cs >

Úvodní slovo

Milí čtenáři, v minulém roce povinně absence našeho bulletinu SLOVO, velmi nám to lichotí. Snad váš zájem vypovídá i něco o našem úsilí, které jsme za těch sedm let vydávání bulletinu vyvíjeli, abychom vás informovali o všem důležitém a obsahem bulletinu upoutali vaši pozornost. I stalo se, že se nám vloni ozvalo několik českých knihoven a dotazovaly se, proč už jim nepošíláme nová čísla. My jsme však tyto otázky chápali spíše jako tvůrčí povinné čtenáře, kteří se ve své městské knihovně čas od času ptají: nepišlo nové SLOVO?!

Nečtyřicet míc se ušlévat představou, že by obsah tohoto nezvaného ročníku SLOVA převážně smutný – světozá ekonomická krize totiž nabírala na obrátkách – jak potom chcete psát o integraci, seberežijních a jiných karech, když není práce? Nezaměstnanost se celou-šitová dostala na rekordní maximum, bez práce se ocitlo téměř 211 milionů lidí. Za loňský rok přišli o práci v České republice 53 814 lidí, kteří zde byli zaměstnáni legálně. Většina státo se snažila ochránit vlastní trh práce, hledala správná řešení pro své nezaměstnané občany. I Česká republika se připojila k opatřením, po kterém sáhla řada dalších zemí, a realizovala projekt dobrovolných náhradní činnosti. Toto možnost však vyvíjlo jen 2 obcí cizinců.

Po okolnostmi vynucené různé odmítko, kterou jsme využili alespoň k tomu, abychom nazbárali sílu a dostali nápady, máte před sebou bulletin SLOVO v novém (jáminím) rouhu. I obsahově jsme se snažili bulletin zaktualizovat. Bude se k tomu přičíst více rozhovorů s osobnostmi, které vás zajímají. Například s lidmi, kteří mají na starosti integraci cizinců, tedy s úředníky, aktivisty z nevládních organizací, ale i se samotnými cizinci, kteří si už nějakým pozitivním způsobem ušli v české společnosti. Změno. Tuto novou rubriku navrhovanou úspěšným cizincem jsme vymyšleli pojmenovali Dvěře české společnosti dokola. Rozhodli jsme se zabývat více autorůhoho textu tak zvanými tématy, a s každou rubrikou přiložíme také nějakou informaci, pro vaše zážitky, zkušenosti a plány. Zvlášť uvidíte naše fotografie z různých akcí (ostav, setkání).

Tedy už jen stručně o tom, co bychom vám doporučili: Na začátku máte rozhovor s dr. Helenou Dluhošovou z oddělení koncepce a analýzy ministerstva vnitra a jejího oddělení Center na podporu integrace cizinců. V rubrice Dvěře české společnosti dokola naleznete rozhovor s Markusem Pape, německým občanem, který se zabývá ochranou lidských práv, hlavně diskriminací z rasisticky motivované násilím a zločiny jeho vyvolávání. Ať už vaše pozornosti neunikne ani rozhovor naší mladé spolupracovnice Tran Vu Van Anh s vietnamskou miss v ČR a evropskou vítězku Nguyen Mai Anh, která je zajišťovací tón, je ve veden v českém a vietnamském jazyce.

Příjemné čtení vám přeje Dragoljub Matić

Obsah: 01 10

Úvodní slovo 03
Centra na podporu integrace cizinců 04
Prioritou bylo řešení dlouhých front v Praze 07
Nebezpeži ultrapravicového populizmu a neonacizmu sil 10
Vlšichni jsme Afričani po deváté 12
Divadlo bourající hranice 13
Nguyen Mai Anh, vítězka české soutěže Miss Vietnam 18
Lunární Nový rok 20
Z regionů 22
Co se dělo, co se děje, co se bude dít 26

SLOVO

Informativní bulletin pro cizince a o cizincích vydává občanské sdružení SLOVO 21

REDAKCE: Dragoljub Matić (šéfredaktor)
Goraneka Ojača, František Kostlár, Tran Vu Van Anh

ADRESA VYDAVATELE: Francouzská 2, 110 00 Praha 2
Tel./fax: 224 339 031
e-mail: slovo_bulletin@centrum.cz

GRAFIKA: Adam Blaha
blahaadam@seznam.cz

TISK: Datapoint s. r. o.

OBÁLKA: Tran Vu Van Anh, Lunární nový rok

Autorka

Daniela Wrbová

INTEGRAČNÍ CENTRA – nová změna ve struktuře integrační politiky

Rozhovor s paní Dr. Helenou Dluhošovou z ministerstva vnitra

/ vyšlyna na ČRo 6 /

Jak vzniká nápad zřítování Center na podporu integrace cizinců, kerpote se inspirované zahraničím?
Ta hlavní potřeba byla, aby integrace byla poskytována po celém území republiky, abychom jí přinesli na úroveň krajské a měst. Protože integraci cízinců neadáá úroveň ministerstva velký smysl, když většina žije rozptýlená po území republiky. Také jsme chtěli zajistit rovnost příležitostí, aby stejné integrační nabídka platila pro všechny, aby byla pro všechny cízince stejně snadno dostupná. Abychom garantovali určitou stejnou úroveň, stejny balíček integračních opatření všem cízincům.
V zahraničí jsme moc inspirované nenáli. V Portugalsku existuje velké integrační centrum v Lisabonu a některých městech, ale má úplný jinou povahu. Je to vlastně soustředěný státní úřad, který poskytuje komplexní služby cízincům. Odtud jsme se inspirovali základní ideou, ale pokud vám, žádnou jinou zahraniční inspiroaci jsme neměli, nevíme o tom, že by někde jinde existovala integrační centra podobná těm, která se zřítují v ČR.

Jak dlouho jste ten projekt dávali dohromady, než byl v roce 2008 spuštěn? Poměrně dlouho, od roku 2006. Bylo to společné přemýšlení a plánování MV a MPOV. Hlavní překážka byla nedostatek peněz. Je to vlastně velká strukturální změna celostátní integrační politiky a ve státním rozpočtu na takto velký plán peníze nebyly. Do té doby byla velká řada projektů, které sice odpovídaly potřebám integrace, ale my jsme chtěli něco velmi adresného, soustředěného. V té době se už jednalo o Evropské integrační fondy, který byl otevřen v roce 2007. ČR – stejně jako ostatní země EU – musela vypracovat jednoletý a pětiletý národní plán a tyto plány schvaluje Evropská komise. Tam se to trochu pozdrželo. Ale koncem roku 2008 bylo vyhlášeno výběrové řízení na projekty, mimo jiné i na regionální integrační centra. Bylo vyhlášeno výběrové řízení na 6 Center a o dotaci projektu se mohli ucházet kdokoli, tedy jak nevládní organizace, kraje, tak další subjekty. Kupodivu byly těch přihlátek velice málo. Svou roli možná hrálo i potřebná zajištění zvláštní financování. Je to nová věc, každé integrační centrum je velký projekt, ale na konec bylo možné s dobrým svědomím vybrat těch neuvěřitelných 6 projektů, tj. ty organizace, které dnes Centra provozují. Člem je, aby Centra byla zřízena ve všech krajích.

Centra fungují podle přání státních orgánů?
Ty podmínky jsou vlastně úplně rámcové. Každé Centrum by mělo být informačním střediskem, kde cízincům řeknou, kdo se může jejich problém vyřídit. Úkolem Center není za každou cenu vlastními silami řešit problémy a záležitosti cízinců, a kde může jejich problém vyřídit. Úkolem Center není za každou cenu vlastními silami řešit problémy a záležitosti cízinců, a kde může jejich problém vyřídit. Úkolem Center není za každou cenu vlastními silami řešit problémy a záležitosti cízinců, a kde může jejich problém vyřídit.

Je to poměrně hodně úkolů a je obtížné je kontrolovat. Ponechává se ministerstvu vnitra možnost kontroly Center, zda jení úkolů správně? Můžete zasahovat do chodu Center?
Moc zasahovat nemůžeme, Centra jsou samostatné subjekty na bázi projektu. Jako administrator Evropského integračního fondu má MV povinnost kontroly Centra má povinnost pravidelného monitoringu, který nám prezentují. Centrum má zadané rámcové úkoly a každé Centrum je plni v míle, kterou uzná za vhodné. Tím nemyslím nějakou svévolí, ale reflexi podmínek, v jakých cízinců v daném kraji žijí. Jakou mají státní příslušnost, jak dlouho tam žijí, jestli to jsou cízinců soustředěni např. v průmyslové zóně, jaké jsou vztahy mezi cízinci a ostatními obyvateli. V každém kraji jsou ty podmínky a třeba nám to dovednostech a empatii pracovníků jednotlivých Center, aby dovedli nastavit spolupráci s krajem samotným. Další cí je buď budovat platformy, nebo se zapojovat do stávajících platform, aby na integraci v kraji mohli participovat všichni. Mám na mysli nejen úřady a školy, polici, ale i např. zaměstnavatele a spolky cízinců tak, aby se všichni, kdo mohou k integraci zapojit, mohli do integračního procesu zapojit.

Ma hlášení ošet tak, aby se rozšířilo, a pokud možno, mohli být zástupci. Aby aktivní Centra byly dostupné nejen v krajších městech, kde Centrum sídlí, ale i v dalších lokalitách po území kraje.
Znamená to, že vy kontrolujete tyto rámcové podmínky, ale nevyhodnocujete kvalitu nabízených služeb, protože o tom vám pouze oni podávají zprávy; zda splní rámcové a vybrané všechny finanční prostředky... apod.?
Je pravda, že MV Centrum nic nemůže nařizovat. Ale fungování těch Center je vždy v jednorázovém plánu. To znamená, že každý rok musí znovu podat projekt a ministerstvo vnitra, resp. hodnotící komise projekt zruva posoudit a schválit. Na každé zkušenosti z předchozího roku už můžeme doporučit případnou změnu projektu. Není samozřejmě, že projekt toho, kdo Centrum provozuje v daném roce, bude podpořen znovu, ale je to pravidlem, pokud neudělají nějaké zásadní chyby. Řád bychom v všech projektech zachovali kontinuitu. Ale tedy, při kontrole zvláštních zpráv, je právě ten okamžik, kdy můžeme projekt doplnit nebo doporučit jeho změnu. To je ovšem také možné v průběhu monitorovacích kontrol o průběhu roku.

Ale možnost ovlivnit chod Center jsme měli už na začátku. Centra jsou totiž nová zřízění, je to naprosto nová, strukturální změna integrační politiky, takže ani pracovníci Center ani my jsme neměli v tomto směru velké zkušenosti. Ale potřebovali jsme, aby pracovníci Center byli lidé dobře kvalifikováni. Proto ministerstvo vnitra pro pracovníky Center připravilo systém odborného vzdělávání. Bylo to čtyřdenní vzdělávací modul, který se dotýká všech aspektů integrace, v rámci přednášek dostali také odborné podklady. Pro pracovníky Center zpracovávalme manuál a samozřejmě mají kdykoli možnost konzultací. Takže z větrného, odborného hlediska tedy odbornou službu zajišťujeme.

Oficiálně měla být Centra otevřena již rok, ale v praxi fungují kratší dobu. Stádovali jste jejich dosavadní činnost a jste s tím spokojeni, nebo na základě jejich dosavadní činnosti připravujete nějakou úpravu podmínek?
Zúčastnění jsme se různých akcí, které Centra pořádala, abychom si ušli kvalifikovanost jejich fungování, a k tomu je třeba postupně vyvíjet monitoring jejich činnosti. Někdy je třeba brzy na hodnocení. Myšlím to zatím mlo.

Příloha IV

Zařízení pro děti – cizince PERMON

Zdroj: *Zařízení pro děti – cizince, Dětský domov Permon. Galerie.* [online]. 2011 [cit. 10. 3. 2011].
Dostupné na WWW: <http://www.ddc.cz/index.php?menu=galerie&galerie_id=1>.

Příloha V

Škála sympatií k daným menšinám na Základní škole Školní 75, Příbram VIII

Zdroj: Vlastní sestavení

Před vyplněním si nejprve přečti seznam uvedených menšin, které navštěvují tvou Základní školu v Příbrami. Seznam je řazen abecedně. Označ křížkem ve škále 1-5, jaký stupeň sympatií chováš Ty osobně ke každé z uvedených menšin. Hodnoty vyjadřují: **1 = největší sympatie, 5 = nejmenší sympatie**

Pohlaví:

Věk:

Třída:

Národnost					
Moldavci					
Poláci					
Rusové					
Slováci					
Ukrajinci					
Vietnamci					

Příloha VI

Spokojenost žáků - cizinců z bilingvních rodin se školním zařízením v příbramském regionu.

Zdroj: Vlastní sestavení

Průzkum spokojenosti žáků-cizinců a jejich rodičů. Metoda řízeného dialogu je rozdělena do tří oblastí, které souvisí se školním vzděláváním dítěte a poskytuje účastníkům průzkumu prostor k samostatnému vyjádření.

I. oblast:

Tazatel – výzkumník: Jak dlouho žiješ v České republice?

Respondent – žák:

Tazatel – výzkumník: Máš české občanství? Jaké občanství mají tvoji rodiče?

Respondent – žák:

Tazatel – výzkumník: Jak se ti líbí v Příbrami?

Respondent – žák:

Tazatel – výzkumník: Líbí se ti ve škole? Co bys řekl(a) o tvé škole?

Respondent – žák:

Tazatel – výzkumník: Zvykl(a) sis na české kulturní prostředí?

Respondent – žák:

Tazatel- výzkumník: Umíš dobře český jazyk? Kdo tě naučil český jazyk?

Respondent – žák:

Tazatel – výzkumník: Znáš kulturu země, ze které pochází tvoje máma nebo tvůj táta?

Respondent – žák:

Tazatel – výzkumník: Zajímají se spolužáci nebo učitelé o původ země tvých rodičů?

Respondent – žák:

Tazatel – výzkumník: Jakým jazykem doma s rodiči mluvíš? Udržuje tvá rodina jiné zvyky a tradice než české?

Respondent – žák:

Tazatel – výzkumník: Máš ostatní příbuzné v České republice nebo v jiné zemi?

Respondent – žák:

Příloha VII

Spokojenost žáků – cizinců z rodin národnostních menšin se školním zařízením v příbramském regionu.

Zdroj: Vlastní sestavení

II. oblast:

Tazatel – výzkumník: Jak dlouho žiješ v České republice?

Respondent – žák:

Tazatel – výzkumník: Máš české občanství? Jaké občanství mají tvoji rodiče?

Respondent – žák:

Tazatel – výzkumník: Jak se ti líbí v Příbrami?

Respondent – žák:

Tazatel – výzkumník: Líbí se ti ve škole? Co se ti nejvíc líbí?

Respondent – žák:

Tazatel – výzkumník: Umiš český jazyk na dostatečné úrovni nebo potřebuješ doučování českého jazyka?

Respondent – žák:

Tazatel – výzkumník: Jakým jazykem s tebou učitel mluví?

Respondent – žák:

Tazatel – výzkumník: Zajímají se spolužáci nebo učitelé o zemi, ze které pocházíš?

Respondent – žák:

Tazatel – výzkumník: S kým se připravuješ doma na vyučování?

Respondent – žák:

Tazatel – výzkumník: Chodíš ve škole nebo mimo školu do nějakého kroužku?

Respondent – žák:

Tazatel – výzkumník: Jak vycházíš se spolužáky? Myslíš si, že jsi svými spolužáky dobře přijímán?

Respondent – žák:

Tazatel – výzkumník: Setkáváš se i mimo školu se svými spolužáky?

Respondent – žák:

Tazatel – výzkumník: Udržuje tvá rodina nějaké zvyky a tradice tvé rodné země?

Respondent – žák:

Tazatel – výzkumník: Jakým jazykem doma s rodiči mluvíš?

Respondent – žák:

Tazatel – výzkumník:

Respondent – žák: Máš v Příbrami nebo v České republice nějaké další příbuzné?

Příloha VIII

Individuální vzdělávací plán pro žáky – cizince

Zdroj: *Inkluzivní škola. Individuální vzdělávací plán pro cizince*. [online]. 2011 [cit. 10. 3.2011].
Dostupné na WWW: <<http://www.inkluzivniskola.cz/ivp-pro-cizince-formular-ke-stazeni>>.

Jméno a příjmení žáka/žákyně			
Datum narození		Bydliště	
Třída			
Školní rok			
Národnost		Země původu	
Typ pobytu			

Příjezd do ČR	
Nástup na ZŠ	
Popis situace - obecné informace (okolnosti příjezdu žáka do ČR, rodinná situace, komunikace s rodiči/zákonnými zástupci - způsob a četnost, jejich zájem o vzdělávání svých dětí...)	
Kolik tříd žák/žákyně absolvoval/a v zemi původu?	
Jaké bylo jeho/její hodnocení (vysvědčení)?	
Jakými jazyky žák/žákyně hovoří?	
Jakými jazyky hovoří rodiče žáka/žákyně?	
Jaký je komunikační jazyk v rodině?	
Sociální charakteristiky a projevy	- postavení žáka/žákyně ve třídě - navazování sociálního kontaktu - reakce na nové prostředí - interkulturní rozdíly

Individuální vzdělávací program pro jednotlivé předměty

(vyplní vyučující předmětu, jehož výuka je realizována podle individuálního vzdělávacího plánu)

Vyučovací předmět	

Jméno a příjmení žáka/žákyně			
Třída		Školní rok	
Vyučující; datum, od kdy žák/žákyně předmětu vyučuje			
Změna vyučujícího v průběhu školního roku, datum změny			

Časový a obsahový plán vzdělávání žáka/žákyně	
Období	

Příloha VIII

Individuální vzdělávací plán pro žáky – cizince

Zdroj: *Inkluzivní škola. Individuální vzdělávací plán pro cizince*. [online]. 2011 [cit. 10. 3.2011].
Dostupné na WWW: <<http://www.inkluzivniskola.cz/ivp-pro-cizince-formular-ke-stazeni>>.

Vstupní pedagogická diagnostika (aktuální stupeň dosažených vědomostí, dovedností, návyků)	
Učební dokumenty	
Organizace výuky	
Obsah učiva	Cíl

Předpokládané individuální výstupy žáka/žákyně za dané období (vychází ze stanovených cílů)	
Pedagogické postupy (metody a formy práce)	
Používané učební materiály a pomůcky	
Způsob ověřování vědomostí a dovedností	
Způsob hodnocení	Forma hodnocení, např.: - klasifikačním stupněm - širším slovním hodnocením - kombinací obou způsobů
Další subjekty, které se podílejí na vzdělávání žáka/žákyně	- logopedická poradna? - doučování mimo školu? - volnočasová centra?
Dohoda mezi žákem/žákyní a vyučujícím	Pouze v případě, že byla uzavřena

Schůzky osob, podílejících se na vzdělávání a odborné péči o žáka/žákyni (reflexe výuky, hodnocení jejího průběhu, aktualizace časového a obsahového plánu, úpravy a změny)	
Datum	
Přítomni	Podpis
Závěry pro další vzdělávání žáka/žákyně	Zhodnocení průběhu a výsledků vzdělávání žáka/žákyně. Případná doporučení pro další období.

Příloha VIII

Individuální vzdělávací plán pro žáky – cizince

Zdroj: *Inkluzivní škola. Individuální vzdělávací plán pro cizince.* [online]. 2011 [cit. 10. 3.2011].
 Dostupné na WWW: <<http://www.inkluzivniskola.cz/ivp-pro-cizince-formular-ke-stazeni>>.

Osoby zodpovědné za vzdělávání a odbornou péči o žáka/žákyni		Jméno a příjmení	Podpis
Třídní učitel/ka			
	Zkratka vyuč. předmětu		
Vyučující			
Školský poradenský pracovník (výchovný poradce, školní psycholog, školní speciální pedagog)			
Pedagogický pracovník školského poradenského zařízení (PPP, SPC, SVP)			
Zákonný zástupce žáka/žákyně			
Žák/žákyně			

V.....dne.....

Podpis ředitele/ředitelky školy

.....

Razítko:

Příloha IX

Spokojenost rodičů – cizinců se školním zařízením v příbramském regionu.

Zdroj: Vlastní sestavení

III. Oblast:

Tazatel – výzkumník: Jak dlouho žijete v České republice, v Příbrami?
Respondent – rodič:

Tazatel – výzkumník: Jaký druh pobytu máte v České republice?
Respondent – rodič:

Tazatel – výzkumník: Jaký byl hlavní důvod opuštění vaší rodné země?
Respondent- rodič:

Tazatel – výzkumník: Chovají se k Vám úředníci přátelsky a poradí Vám, když něčemu nerozumíte?
Respondent – rodič:

Tazatel – výzkumník: Jak se cítíte v Příbrami? Máte zde nějaké přátele nebo příbuzné?
Respondent – rodič:

Tazatel – výzkumník: Jak často jezdíte domů do Vaší rodné země?
Respondent – rodič:

Tazatel – výzkumník: Jak se Vaše dítě naučilo český jazyk? Vy umíte česky?
Respondent – rodič:

Tazatel – výzkumník: Je Vaše dítě ve škole spokojené?
Respondent – rodič:

Tazatel – výzkumník: Podle čeho jste vybírali školu?
Respondent – rodič:

Tazatel – výzkumník: Jak komunikujete se školou? Máte nějaké problémy se školou?
Respondent – rodič:

Tazatel – výzkumník: Jste spokojeni s přístupem učitelů k Vašemu dítěti?
Respondent – rodič

Tazatel – výzkumník: Dává Vám někdo ze školy nevhodným způsobem najevo, že jste cizinci?
Respondent- rodič:

Tazatel – výzkumník: Myslíte si, že máte stejné podmínky ve školním zařízení jako české rodiny?
Respondent- rodič:

Tazatel – výzkumník: Dodržujete tradice Vaší rodné země nebo se snažíte přizpůsobit českým tradicím?
Respondent- rodič: